

PRITARTA
Šiaulių rajono savivaldybės tarybos
2015 m. spalio 29 d. sprendimu Nr. T-

ŠIAULIŲ R. KURŠĖNŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „EGLUTĖ“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

„EGLYNĖLIS“

Kuršėnai
2015 m.

TURINYS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS	3
1.1. Bendros žinios apie įstaigą	3
1.2. Įstaigos vizija.....	3
1.3. Šiuolaikinė kokybiško ikimokyklinio ugdymo turinio samprata.....	3
1.4. Filosofinis-psichologinis pagrindas.....	4
1.5. Įstaigos savitumas	5
1.6. Bendradarbiavimas su sociokultūrine aplinka	6
1.7. Šeimos ir ikimokyklinės įstaigos sąveika.....	6
1.8. Vaikai ir jų poreikiai	7
1.9. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas	8
II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI	8
III. UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI	9
IV. UGDYMO SI METODAI, BŪDAI IR FORMOS	9
4.1. Ugdymosi aplinka ir priemonės	10
V. IKIMOKYKLINIS UGDYMAS	11
5.1. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų dermė	12
VI. VAIKO UGDYMO SI PASIEKIMŲ ŽINGSNIAI	13
6.1. Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai	15
6.2. Fizinis aktyvumas	17
6.3. Emocijų suvokimas ir raiška	18
6.4. Savireguliacija ir savikontrolė	19
6.5. Savivoka ir savigarba	20
6.6. Santykiai su suaugusiaisiais	22
6.7. Santykiai su bendraamžiais	23
6.8. Sakytinė kalba	24
6.9. Rašytinė kalba	27
6.10. Aplinkos pažinimas	29
6.11. Skaičiavimas ir matavimas	31
6.12. Meninė raiška	33
6.13. Estetinis suvokimas	37
6.14. Iniciatyvumas ir atkaklumas	39
6.15. Tyrinėjimas	40
6.16. Problemų sprendimas	41
6.17. Kūrybiškumas	42
6.18. Mokėjimas mokytis	43
VII. ŠEŠERIŲ METŲ VAIKO UGDYMO SI PASIEKIMAI	44
VIII. VAIKŲ UGDYMO SI IR PAŽANGOS PASIEKIMŲ VERTINIMAS	47
8.1. Vertinimo paskirtis	47
8.2. Ženklaai, įspėjantys apie poreikį pritaikyti ugdymo procesą	48
8.3. Vertinimo metodai, informacijos vertinimas ir kaupimas	50
8.4. Vaikų ugdymosi pasiekimų analizės būdai	52
IX. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS	54
X. NAUDOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	55
 PRIEDAI	 57

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. Bendros žinios apie įstaigą

Šiaulių r. Kuršėnų lopšelis-darželis „Eglutė“ (toliau – lopšelis-darželis „Eglutė“).

Teisinė forma: juridinis asmuo pelno nesiekianti Šiaulių r. savivaldybės biudžetinė įstaiga.

Grupė: ikimokyklinio ugdymo mokykla.

Tipas: ikimokyklinio ugdymo mokykla.

Adresas: V. Kudirkos g. 28, Kuršėnai, Kuršėnų miesto seniūnija, LT–81149 Šiaulių rajonas.

Įstaigos kodas: 290083670.

Telefonas: 8 (41) 58 14 76.

Faksas: 8 (41) 58 20 00.

Mob. +370 62 09 11 76.

Elektroninis paštas: info@kursenueglute.lt.

Internetinis tinklapis: www.kursenueglute.lt.

Steigėjas – Šiaulių rajono savivaldybė, turinti juridinio asmens statusą, kodas 111105174, adresas: Vilniaus g. 263, LT–76337 Šiauliai.

Šiaulių rajono savivaldybė teises ir pareigas įgyvendina per Šiaulių rajono tarybą.

1.2. Įstaigos vizija

Lopšelis-darželis „Eglutė“ – moderni, savita, besikeičianti, atvira naujai patirčiai ir kaitai, saugi, demokratiška, jauki ikimokyklinio ugdymo įstaiga, teikianti efektyvų ikimokyklinį, priešmokyklinį, integruotą specialųjį, išplėtotą saviraiškos ugdymą, puoselėjanti tautos kultūros vertybes, atliepanti tėvų lūkesčius, bendraujanti ir bendradarbiaujanti, propaguojanti sveiką gyvenseną.

1.3. Šiuolaikinė kokybiško ikimokyklinio ugdymo turinio samprata

Siekiant vaikų ugdymo kokybės bei tikslingesnio kiekvieno vaiko ugdymosi, parengta nauja ikimokyklinio ugdymo programa „Eglynėlis“ (2015). Programa grindžiama šiuolaikinį ugdymą reglamentuojančiais strateginiais, tarptautiniais, Lietuvos Respublikos ir regioniniais dokumentais – Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija, jų svarbiausiomis idėjomis, kuriomis siekiama suteikti vaikui laimingą vaikystę, laiduoti fizinę, psichinę ir socialinę gerovę, nepažeidžiant vaiko teisių.

Ikimokyklinio ugdymo programa „Eglynėlis“ parengta vadovaujantis Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu (2014), Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis (2015) bei pagrindiniais teisiniais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymosi veiklą bei nusakančiais pagrindinius vaiko gerovės kompetencijos ir vaiko teisių konvencijos nuostatas.

Ikimokyklinis ugdymas yra pirmasis laiptelis, kurio paskirtis – talkinti šeimai, garantuoti vaiko teisę būti aktyviu įstaigos dalyviu, galinčiu reikšti savo nuomonę, pabrėžiant konfidencialumo svarbą, bendraujant su vaiku ir jo artimaisiais.

Ikimokyklinio ugdymo programos turinį sudaro tai, ką, kaip, ir kokioje aplinkoje vaikas ugdomosi, kaip vertinami jo pasiekimai ir pažanga. Ugdymo programos tikslai, uždaviniai, rezultatai, vaikų ugdymo ir ugdymosi strategijos, aplinka, vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimas atitinka šiuolaikinio vaikų ugdymo reikalavimus. Ugdymo programa atitinka: vaikų poreikius, tėvų lūkesčius, visuomenės bei valstybinius interesus. Veiksmingas ikimokyklinis ugdymas yra

orientuotas į svarbiausią pasiekimą – vaiko asmenybės brandinimą, sėkmingą jo ugdymosi pažangą. Visi įstaigos ugdytojai turi atpažinti vaikų ugdymosi pasiekimus ir poreikius, kad galėtų tikslingai įgyvendinti ugdymo turinį, pritaikant jį kiekvienam vaikui. Ugdymo programoje atsispindi aktualios raidos tendencijos:

- kuriama visiems vaikams draugiška, atvira, emociškai saugi aplinka;
- pereinama prie vaikų patirtinio ugdymosi (vaikai ugdomi tyrinėdami visais pojūčiais, eksperimentuodami, stebėdami, diskutuodami, žaisdami it kt.);
- akcentuojamas integralumas;
- siekiama gilinti vaiko žinias, keičiančias jo nuostatas, mąstymą, elgesį;
- vaikų ugdymas personalizuojamas (pritaikomas kiekvienam vaikui pagal jo patirtį, poreikius, galimybes);
- skatinamas vaikų veikimas kartu, tolerancija bendruomeniškumas, socialinis jautrumas.

Svarbiausiais laikomi šie vaikų ugdymosi kokybės kriterijai:

- gera vaiko savijauta;
- vaiko ugdymosi tikslų siekimas;
- turiningas, į vaiką bei jo poreikius orientuotas ugdymo proceso organizavimas;
- saugios, vaikų ugdymą skatinančios aplinkos kūrimas;
- geri vaiko pasiekimai ir nuolat daroma pažanga;
- profesionalus darbas su gabiais bei vaikais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių.

Grupėse sudaroma vaikams natūrali aplinka, užtikrinama jų globa, saugoma ir stiprinama fizinė ir psichinė vaikų sveikata, tenkinamas augančio organizmo poreikis judėti arba ilsėtis.

Programa skirta vaikams nuo vienerių metų iki jiems pradėdamas teikti priešmokyklinis ugdymas, ugdytojams: tėvams/globėjams ir pedagogams. Turinys pagal poreikį gali būti peržiūrimas, koreguojamas ir papildomas, atsižvelgiant į vaiko ir šeimos interesus.

1.4. Filosofinis-psichologinis pagrindas

„Žmogus yra kūrėjas. Žmogaus kūrybiškumas yra pagrindinė jo žymė. Tai pirmykštis jo būtybės pradai, kuriame glūdi visi kiti pradai“ (A. Maceina).

Žmogaus ugdymas – tai vientisas procesas, paremtas saviaukla, natūralia vaiko prigimtimi, jo gebėjimu pačiam kurti laisvai, renkantis priemones. Pedagoginė sąveika vyksta bendraujant ir bendradarbiaujant kaitos procese.

Grupių veikla remiasi humanistine filosofija, kuri pabrėžia vaiko saviugdą, saviraišką, savireguliacijos galimybių svarbą ugdymo procese. Veikla grindžiama įsitikinimu, kad vaikai geriausiai vystosi, kai patys renkasi patirties kaupimo būdą, o ugdytojai gerai išmano vaiko raidos dėsningumus ir sudaro sąlygas jiems atsiskleisti. Tik siekianti saviraišką, laisva, kūrybiška, atvira patirtis asmenybė, gali būti visiškai funkcionali, sugebanti priimti save ir kitus tokius, kokie jie iš tiesų yra (D. Beresnevičienė, „Jauno suaugusio psichologija“, 2003).

Ikimokyklinio ugdymo programa remiasi į šeimą orientuoto ugdymo kryptimi, vaiko ir ugdytojo sąveikos kryptimi (R.R. Sers, E.H. Erikson, H. Maslow bei C. Rogers). Vaikas pats kaupia patirtį ir kuria pasaulio pažinimo savąjį stilių (J. Piaget). Vaikas naują patirtį įgyja bendraudamas ir bendradarbiaudamas, veikdamas kartu su suaugusiu (L. Vygockis). Ugdymo procesas grindžiamas M. Montessori, Valdorfo, Reggio Emilia, Gardnerio, Štainerio pedagoginių sistemų idėjomis.

1.5. Įstaigos savitumas

Lopšelis-darželis „Eglutė“ teikia ikimokyklinį, priešmokyklinį, integruotą specialųjį, išplėtotą saviraiškos ugdymą, puoselėjanti tautos kultūros vertybes, propaguojanti sveiką gyvenseną.

Lopšelyje-darželyje „Eglutė“ sistemingai siekiama vaikų ugdymo kokybės, stiprinant vaikų sveikatą, puoselėjant etninę kultūrą. Siekiama ugdymosi kokybės per visapusišką ugdytinių veiklą. Ugdymo įstaigoje puoselėjamas kiekvieno vaiko individualumas, savitumas, pasitikėjimas savo jėgomis, skatinama vaiko kūrybinė saviraiška. Sudarytos ugdytiniams palankios ugdymosi sąlygos: atnaujintos ir papildytos lauko žaidimų aikštelės naujais įrengimais, moderniais lauko žaidimų kompleksais. Sistemingai turtinama edukacinė aplinka: sukaupta metodinė medžiaga kabinetuose, pritaikyti baldai pagal vaikų amžių grupėse, papildyta sporto inventoriumi judesio korekcijos salė, vandens procedūrų baseinas. Įrengtas masažo kabinetas. Atnaujinta kompiuterinė įranga. Grupių erdvė ir aplinka atitinka vaikų amžių, galimybes, poreikius, garantuoja fizinį saugumą. Taikomos inovacijos ugdymo procese, ieškome naujų netradicinio darbo su vaikais formų, plačiai taikome pedagoginę patirtį. Pagal tėvų poreikius, veikia saviraiškos būreliai, įtakojantys vientisą ir harmoningą vaikų ugdymą.

Nuolat palaikomas ir skatinamas pedagogų aktyvumas, plėtojama mokytojų kompetencija ir kvalifikacija. Organizuojamos metodinės-praktinės konferencijos įstaigoje.

Lopšelio-darželio „Eglutė“ bendruomenė dalyvauja tarptautiniuose projektuose: „Veiklos įsivertinimo laiko erdvėse metodai ir strategijos“, „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“, „Alternatyvių ir kūrybiškų darbo metodų, būdų ir priemonių taikymas kalbos ugdyme“.

Nuo 2003 metų lopšelis-darželis „Eglutė“ yra įtrauktas į Lietuvos sveikatą stiprinančių mokyklų tinklą. Vykdomė Europos sąjungos projektą „Sveikatiada“, dalyvaujame aplinkosaugos projekte „Mes rūšiuojam“. Užtikriname vaikų sveikatos ugdymo kokybę per kūrybišką vaiko ir pedagogo sąveiką. Kryptingai ugdome vaikų sveikatą, skatinant aktyvų judėjimą. Atnaujintos ir papildytos programos: sveikatą stiprinimo programa „Noriu augti sveikas“ 2014–2017 m., ekologinio ugdymo programa „Pažinimo džiaugsmas gamtoje“ 2014–2017 m. Lopšelio-darželio bendruomenė aktyviai dalyvauja sporto šventėse, organizuoja įvairius sporto renginius, panaudoja įvairias netradicines formas. Dalyvauja projektinėje veikloje, plėtoja bendruomenės sveikatos kompetenciją ir t.t.

Sukurta švietimo pagalbos sistema. Sukomplektuotos dvi grupės vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių (kalbos ir komunikacijų, emocijų ir elgesio, judesio ir padėties kompleksinių problemų). Veikia lopšelyje-darželyje Vaiko gerovės komisija, kuri įvertina ir nustato švietimo pagalbos poreikį ir būdus. Teikiama logopedo, specialiojo pedagogo, judesio korekcijos, plaukimo instruktoriaus, masažisto pagalba. Veikia vandens procedūrų baseinas: judesio laikysenos, koordinacijos sutrikimų mažinimui, emocinės būklės gerinimui, grūdinimui ir kt. Visų ugdytojų sąveikoje teikiama vaikams specialioji pagalba, rengiamos individualios ugdymo programos, bendradarbiaujama su Šiaulių rajono pedagoginės psichologinės tarnybos, Vaikų teisių apsaugos, visuomenės sveikatos biuro, Kuršėnų miesto seniūnijos darbuotojais. Sistemingai gerinamos ugdymo sąlygos, palaikomas palankus emocinis klimatas, garantuojamas vaikų saugumas iš socialinės atskirties šeimų. Atsižvelgiame į vaiko ugdymosi savitumą, prisitaikome prie poreikių.

Nuo 1989 metų plėtojame etnokultūrinį ugdymą ir švietimą lopšelio-darželio bendruomenėje ir visuomenėje. Etninė kultūra ugdo, formuoja vaikų gebėjimus, perduoda žinias, vertybines nuostatas: ugdo patriotiškai, lavina estetiškai, intelektualiai, formuoja charakterio savybes, teikia daug džiaugsmo, pasitenkinimo ir t.t.

Sustiprėjo šeimos ir darželio sąveika puoselėjant etno vertybes. Ugdyti tautiškumą, pilietiškumą, brandinant vaiko asmenybę, padeda įvairūs etno renginiai, parodos, tautinės šventės, akcijos, vakaronės ir kt. Kartu su šeima rengiami ir įgyvendinami įvairaus lygmens projektai, įkurtas etno muziejus. Glaudus ryšys su tėvais atveria ne tik šeimų dvasinio atsinaujinimo galimybes, bet ir padeda spręsti visas ugdymo problemas. Organizuojame praktinius seminarus, konferencijas („Margutis – šventų Velykų simbolis“, „Etninė kultūra – doros moralės normų tikrų vertybių priemonė“). Pristatėme savo gerąją darbo praktiką Šiaulių rajono lopšelio-darželio vadovams „Jurginės darželyje“. Lopšelio-darželio ugdytiniai dalyvauja liaudies kūrybos („Jurja“), eilėraščių deklamavimo konkursuose, piešinių parodose ir kt.

1.6. Bendradarbiavimas su sociokultūrine aplinka

Ugdymo procesui įtaką daro socialinė-kultūrinė aplinka. Lopšelis-darželis ruošia ir įgyvendina įvairius projektus, dalinasi gerąja darbo patirtimi, organizuoja įvairius renginius su: Kuršėnų Pavenčių ir Kuršėnų Stasio Anglickio pagrindinėmis mokyklomis, Kuršėnų miesto kūrybos ir meno mokyklomis, Šiaulių rajono V. Vitkausko ir vaikų bibliotekos darbuotojais, Kuršėnų parapijos Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios bendruomene, Šiaulių rajono „Lions“ klubo nariais, Kuršėnų miesto literatų klubu „Atgaiva“, Šiaulių rajono savivaldybės kultūros ir etnocentro darbuotojais.

Kviečiami į įstaigą tautodailininkai, organizuojami bendruomenei edukaciniai užsiėmimai (lipdymas iš molio, pynimas iš šiaudelių, vėlimas iš vilnos, dirbinių dekoravimas ir kt). Organizuojame pažintines-edukacines išvykas, parodas, dalyvaujame įvairiuose pleneruose.

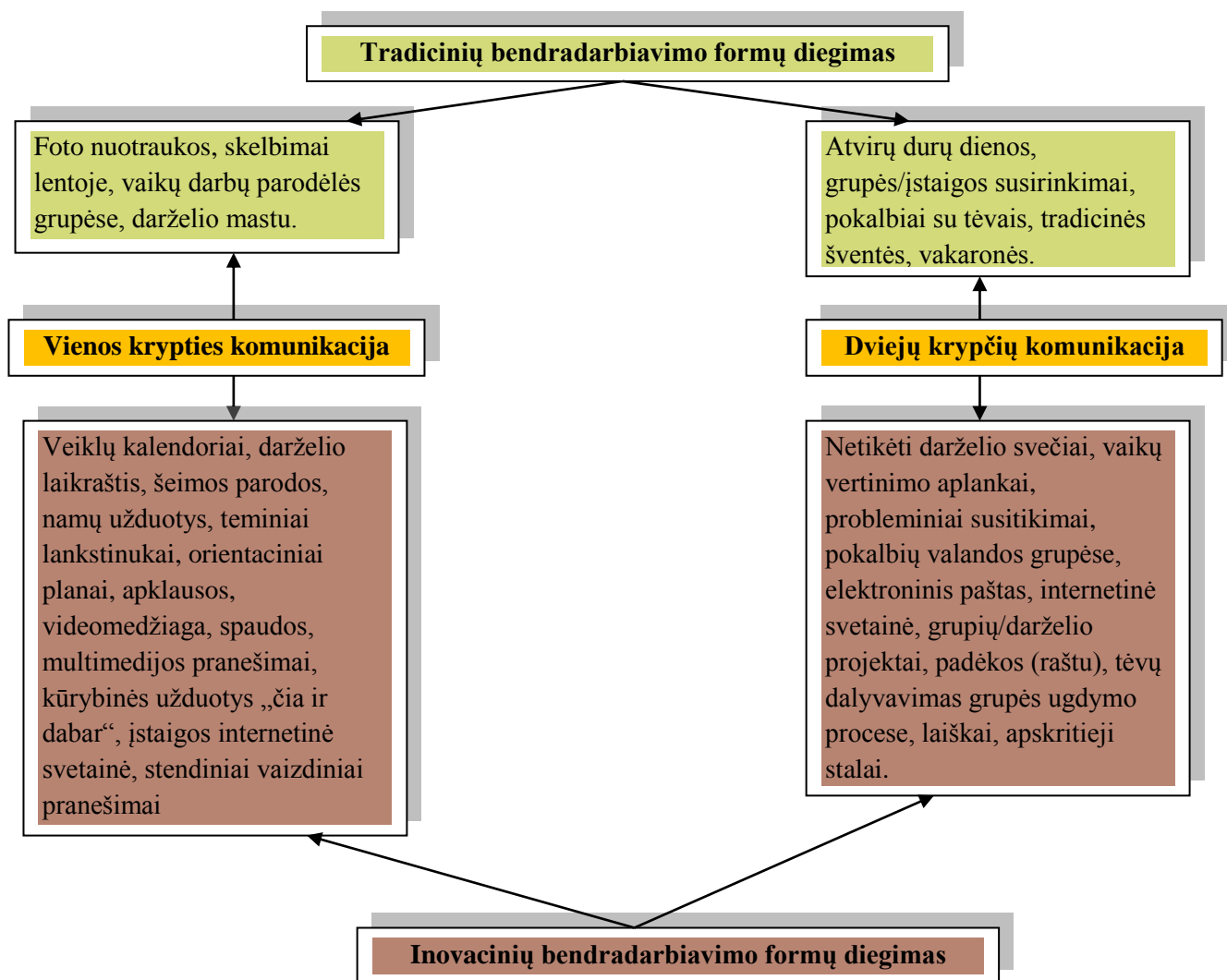
Dalyvaujame tarptautiniame projekte „Tūkstantis Advento žvakelių vaikams“, kurį kuruoja jaunųjų europiečių sąjungos prezidentas Zigfrid Logal.

1.7. Šeimos ir ikimokyklinės įstaigos sąveika

Tėvai – svarbiausi vaiko ugdytojai. Jie yra atsakingi už vaiko gerovę, sveikatą ir dalyvauja vaiko ugdymo procese kaip partneriai. Su tėvais tariamasi dėl jų vaiko ugdymosi tikslų, ugdymosi rezultatų, turinio, ugdymo proceso organizavimo, švietimo pagalbos teikimo, atsižvelgiama į jų lūkesčius bei pageidavimus. Ugdymo įstaigoje pripažįstami ir gerbiami šeimų kultūriniai ir socialiniai skirtumai. Ugdytinių tėvams sudarytos sąlygos bendrauti ir bendradarbiauti su lopšelio-darželio specialistais. Nuolat palaikomas ir skatinamas tėvų aktyvumas, vertinamos ir diegiamos jų idėjos lygių galimybių principu, bendradarbiavimas grindžiamas apipusiu pasitikėjimu, pagarba, geranoriškumu. Vaikas ugdomas, atsižvelgiant į ugdymo šeimoje tradicijas, nuostatas, vaiko įgytą patyrimą. Sukurtas įstaigos internetinis tinklapis (www.kursenueglute.lt) padeda informuoti ir šviesti ugdytinių tėvus, bendruomenę, visuomenę.

Tikslingai, konfidencialiai keičiamės informacija su vaikų tėvais, kuri padeda gerinti vaiko ugdymo kokybę, siekti ugdymo proceso dialogiškumo. Nuolatinis bendravimas su tėvais dėl vaiko pažangos, aktyvus tėvų įtraukimas į ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklą, padeda siekti vaikų ugdymosi kokybės. Svarbūs ikimokyklinio ugdymo kokybės aspektai yra šie: personalo šiluma santykiuose su vaikais ir jų tėvais, gera ugdymo programa, saugumo ir sveikatos užtikrinimas, vaikams siūlomos socialinės ir fizinės veiklos įvairovė. Tėvams labai svarbu: ikimokyklinio ugdymo įstaigos aplinkos saugumas, vaiko poreikių tenkinimas. Atsižvelgiame ir tenkiname tėvų poreikius, organizuojant vaikų ugdymą, siekiant pažangos, siekiame pasitikėjimu grįstų santykių.

Taikome įvairias bendradarbiavimo su šeima formas įstaigoje (1 pav.).

1 pav. Bendradarbiavimo su šeima formas įstaigoje

1.8. Vaikai ir jų poreikiai

Ugdymas organizuojamas vadovaujanti humanistinės pedagogikos holistiniu (visuminiu) požiūriu į ugdomąją asmenybę jos saviraidos procese. Humanistinė pedagogika vaiką priima tokį, koks jis yra. Esminė priemonė tikslui pasiekti yra bendravimas, kuris teikia vaikams kasdieninį džiaugsmą, stiprina jų asmenybę, dovanoja jiems pasirinkimo laisvę. Ugdymas nukreiptas į vaiko individualią pažangą be prigimčiai svetimos prievartos.

- Ikimokyklinio ugdymo šerdis yra vaiko gerovė, visuminis ugdymas, aktyvus, autentiškas, patirtinis jo dalyvavimas ugdymo procese.
- Veiksmingiausiai vaikas ugdomi aplinkoje, kurioje yra saugus, gerbiamas, kurioje pripažįstama jo nuomonė ir tenkinami jo poreikiai.
- Žaidimas yra svarbiausi vaiko socialinį, emocinį ir pažintinį ugdymą(si) skatinanti veikla.

- Vaikai aktyviai mokosi ir pažįsta juos supantį pasaulį praktiškai bandydami, tyrinėdami, kurdami.
- Savo sukurtą patirtį, žinias ir gebėjimus vaikai parodo skirtingais būdais – žaisdami, bendraudami, kalbėdami, tyrinėdami, kurdami, spręsdami kasdienes problemas ir kt.
- Vaiko ugdymas yra integralus, jo fizinio, emocinio, socialinio ir pažintinio ugdymosi sritys yra susijusios ir vienodai svarbios.
- Vėliau įgyjami vaiko gebėjimai, supratimas ir nuostatos grindžiami anksčiau įgytais gebėjimais, žiniomis ir nuostatomis.
- Kiekvieno vaiko ugdymosi tempas yra individualus, todėl vaikų pasiekimai įvairiose srityse skirtingi.
- Vaiko raida ir ugdymasis yra biologinės brandos bei aplinkos, kurią sudaro vaiko fizinis, socialinis ir kultūrinis pasaulis, sąveikos rezultatas.
- Vaiko ugdymasis vyksta daugialypiame socialiniame ir kultūriniame kontekste (gerovės ar skurdo sąlygomis, vienkalbėje ar daugiakalbėje, miesto ar kaimo aplinkoje) ir yra jo veikiamas.
- Vaiko raida yra skatinama, kai jam keliami ugdymosi iššūkiai yra šiek tiek didesni už jo turimus gebėjimus.
- Vaiko gyvenimas ikimokyklinėje įstaigoje, užtikrinantis vaiko pasiekimus įvairiose ugdymosi srityse ir jo galias atitinkančią optimalią pažangą.

1.9. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas

Pedagogų profesionalumas – pagrindinė kokybiško ikimokyklinio ugdymo sąlyga. Palanki ikimokyklinio ugdymo auklėtojo, meninio ugdymo pedagogo ir kitų pedagogų ir specialistų sąveika su vaiku turi lemiamą įtaką gerai vaiko savijautai ir jo įgyjamai patirčiai. Ikimokyklinio ugdymo auklėtojos sprendimus dėl vaikų ugdymosi rezultatų, turinio ir jo organizavimo, vaikų pasiekimų vertinimo priima kartu su tėvais, kitais ugdymo įstaigos pedagogais ir specialistais. Pedagogai sistemingai tobulina profesinę kvalifikaciją, turi aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą, atestuojausi.

Pedagogai įgijo ir tobulina esminius gebėjimus: vertinti, planuoti, reflektuoti, numatyti ugdymo strategijas, jas įgyvendinti, sukurti pedagoginę sąveiką, sumaniai derinti ugdymo metodus, individualizuoti ir diferencijuoti ugdymą, apibendrinti pedagoginę patirtį. Visi ugdytojai turi integruoto ugdymo bei komandinio darbo praktiką. Rengia ir įgyvendina įvairaus lygmens projektus, rašo individualias ugdymo programas. Geba kryptingai planuoti ugdymo procesą, nustatyti kiekvieno vaiko ar vaikų grupės ugdymo pasiekimus, aptarti ir derinti su tėvais, numatant tolesnius vaikų ugdymosi žingsnius. Kurti numatytiems vaiko ir vaikų grupės ugdymosi rezultatams pasiekti palankią aplinką, ieškoti vaikų veiklai motyvavimo priemonių, sudaryti sąlygas spontaniškai ir tikslingai vaikų veiklai. Parinkti natūralius, vaiko prigimtį atitinkančius būdus ir metodus, plėtoti vaiko patirtį, taikant šiuolaikines informacines technologijas, inspiruojant vaiko saviraišką ir kūrybiškumą.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Visuminis principas – organizuodamas veiklą pedagogas paiso vaiko raidos ir vaikų kultūros dėsningumo, siekia jo vertybių nuostatų, jausmų, mąstymo ir veiksmų plėtotės, vaiko vidinio ir išorinio pasaulio dermės.

Integralumo principas – garantuojamas vaiko asmenybės skleidimosi integralumas, harmoningumas, ugdymo vientisumas.

Individualumo principas – ugdymas grindžiamas kiekvieno vaiko asmenybės pažinimu, geriausiai susiformavusiais jo gebėjimais, sudarant sąlygas tobulinti mažiau išugdytas vaiko raidos sritis. Vaikai ugdomi, atsižvelgiant į individualias jų savybes.

Humaniškumo principas – ugdymas grindžiamas vaikui asmeniškai reikšmingais procesais, teisė gyventi ir elgtis pagal prigimtį, asmeninę patirtį; gerbti vaiką kaip asmenybę.

Demokratiškumo principas – siekiama, kad nepalanki socialinė- kultūrinė kai kurių šeimų aplinka netrukdytų vaikui harmoningai vystytis.

Tautiškumo principas – pilietiškumo skatinimas ir tautos kultūros vertybių puoselėjimas.

Lankstumo principas – ugdymo procesas planuojamas lanksčiai ir koreguojamas pagal aplinkybes.

Vieningumo principas – tęsiamas pozityvus šeimoje pradėtas ugdymas ir institucinis ikimokyklinis ugdymas. Ugdymo turinys, ugdymo procesas turi laiduoti darną tarp vaiko fizinių ir psichinių galių, sąryšio tarp šeimos ir lopšelio-darželio.

Sistemingumo ir nuoseklumo principas – ugdymas moksliskai pagrįstas; einama nuo lengvo prie sunkaus, nuo nežinomo prie žinomo.

Konfidencialumo principas – tiesiogiai susijęs su pedagogo etika ir reikalauja atkreipti dėmesį į informaciją, susijusią su konkrečiu asmeniu.

Atsinaujinimo principas – atvira naujai patirčiai ir kaitai.

Fizinės sveikatos ir gerovės principas – sveikos gyvensenos vykdymas ir propagavimas.

Tęstinumo principas – programa orientuota į šeimoje pradėto pozityvaus vaiko ugdymosi tąsą bei dera su priešmokyklinio ugdymosi programa.

III. UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Uždaviniai. Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogišką sąveiką grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, pasiekti, kad vaikas:

- Plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save.
- Pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienines problemas, atsižvelgtų į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.
- Aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime.
- Mokytųsi pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius.
- Puoselėtų visų raidos sričių kompetencijas per vaiko sąveiką su edukacinę aplinka.

IV. UGDYMO METODAI, BŪDAI IR FORMOS

Ugdymo metodai yra nemažiau reikšmingi pedagoginio darbo veiksniai nei pats ugdymo turinys. Nėra ir negali būti universalus, kiekvienam pedagogui ir vaikui tinkančio metodo. Pedagogas pagal savo prigimtį ir gebėjimus renkasi tokius metodus, kurie padėtų geriausiai pasiekti ugdymo tikslus bei uždavinius. Jei jam pačiam patogus metodas nepadedą skleistis kiekvieno vaiko individualybei, tenka ieškoti kito ar permodeliuoti tą patį metodą. Metodai nėra statiški, jie papildomi, atnaujinami, atsižvelgiant į vaikų norus, pedagogų sumanymus, šeimos pageidavimus.

Geriausias vaiko ugdymas būna tuomet, kai jis vyksta nepastebimai, nuoširdžiai ir natūraliai. Ugdymo procese kūrybinę pedagogo ir vaiko sąveiką užtikrina taikomi ugdymosi metodai:

- **Žaidimas** – pagrindinis vaikų ugdymosi metodas, svarbi vaikų kultūros dalis. Žaisdami vaikai atskleidžia savo patirtį, kaupia ją, išgyvena įvairius vaidmenis, išreiškia jausmus ir emocijas, sprendžia problemas, įveikia sunkumus, atrastus veiklos būdus pritaiko naujose situacijose, kuria bendravimo situacijas ir kt.

- **Stebėjimas** – vienas iš pagrindinių metodų siekiant pažinti vaiką, atskleisti jo individualius poreikius, gebėjimus, galias.

- **Interpretacija** – vaiko saviraiškos ir kūrybiškumo skatinimo būdas, padedantis jam atskleisti, savitai išreikšti savo ar pedagogų pasiūlytus sumanymus, idėjas.

- **Eksperimentavimas, tyrinėjimas** – vienas iš aplinkos pažinimo ir patirties kaupimo būdų, kurie skatina vaiką aktyviai veikti, daryti atradimus, planuoti, organizuoti.

- **Pokalbis, diskusija** – vaikai skatinami išreikšti savo nuomonę, požiūrį, argumentuoti, išsakyti mintis, klausyti ir girdėti ką sako kiti, apibūdinti savo ir kitų veiklą, kritiškai mąstyti.

- **Kūrybiškumą skatinantys metodai** – naujų sumanymų kūrimas „minčių lietus“, problemų sprendimas, idėjų kūrimas, informacijos radimas ir jos pritaikymas, vaizduotės pratimai ir kita.

- **Ugdymo aplinkos modeliavimas** – aplinka yra ugdymo turinio dalis, padedanti siekti ikimokyklinio ugdymosi tikslo. Aplinka kuriama atsižvelgiant į vaikų poreikius, galimybes, interesus. Vaikai kuria ir keičia aplinką patys, ją pritaiko savo sumanymams.

- **Išvykos, ekskursijos** – turtinama vaikų pažintinė, socialinė, kalbinė ir emocinė patirtis, ugdomi gebėjimai, tobulinami įgūdžiai.

- **Sportinė veikla** – futboliukas, trikrepsis, estafetės, įvairios varžybos, komandiniai žaidimai, fiziniai pratimai ir kt.

- **Informacinės technologijos** – kompiuteriniai žaidimai, fotografavimas, vaizdo medžiagos stebėjimas ir analizavimas.

- **Projekto metodas** – siekiama ugdyti vaiko socialinę, sveikatos saugojimo, pažinimo, komunikavimo ir meninę kompetencijas. Lanksčiai integruojamos ugdymosi sritys.

- **Pedagoginiai metodiniai elementai** – vaikų ugdymosi procese taikomi atskiri E. Montessori, R. Štainerio, Valdorfo, Regio Emilia pedagoginiai metodiniai elementai.

4.1. Ugdymosi aplinka ir priemonės

Ikimokyklinio ugdymosi aplinka yra neatsiejama ugdymo turinio dalis, padedanti siekti ikimokyklinio ugdymo programos tikslo. Kuriama palanki ugdymosi aplinka sudaro sąlygas skleisti kiekvieno vaiko kūrybiniam mąstymui, vaikai skatinami patirti kūrybos džiaugsmą, spręsti problemas, reikšti savo nuomonę. Aplinkoje yra pakankamai įvairių ugdomųjų priemonių, skatinančių aktyvią vaiko veiklą, jo smalsumą, vaizduotę. Ugdymo priemonės, įranga pritaikyta berniukams, mergaitėms ir specialiųjų ugdymosi poreikių vaikams. Patalpų baldai, įranga, ugdymo priemonės, žaidimų aikštelės yra patrauklios, estetiškos, saugios, patogios ir šiuolaikiškos. Vidaus patalpos tinkamai apšviestos, vėdinamos, juose palaikoma reikalinga temperatūra. Kasdieninio gyvenimo įgūdžių ugdymuisi naudojamos priemonės: stalo serviravimui, aplinkos puošimui, higienai užtikrinti. Naudojami įvairūs daiktai, medžiagos, įrankiai, buitinė technika, įrengimai, knygos, plakatai, didaktiniai ir stalo žaidimai: įvairūs konstruktoriai, lego, figūrinių kaladelių rinkiniai, dėlionės, lentelės su kaišteliais ir kt. Judėjimo poreikį tenkinti padeda įrengimai, kurie yra grupių aplinkoje ir lauke: kompleksai su skersiniais, virvėmis, gimnastikos žiedais, kopėtelėmis, čiuožyklomis, sūpynėmis, nameliai su kopėtelėmis ir kalneliais, tuneliai, sveikatingumo takeliai iš įvairių faktūrų, krepšinio, futbolo žaidimų aikštelės, įvairus sporto inventorių judesio korekcijai lavinti, dviratukai, triratukai, paspirtukai, riedučiai, rogutės, slidės, mėtomi žiedai. Žaislai, įvairios priemonės vandens procedūrų baseine veiklai organizuoti: neskęstančios lazdos, kamuoliai vandens krepšiniui, įvairūs plūdurai, plaukmenys ir kt.

Bendravimo situacijų kūrimui, problemų sprendimui naudojami įvairūs kūrybiniai stalo konstrukciniai žaidimai, atributika siužetiniams žaidimams. Kuriamos erdvės tyrinėjimams, eksperimentams, priemonės įvairiems matavimams ir eksperimentams: svarstyklės, mikroskopai, skaidrių rinkiniai, gamtos tyrinėjimui įvairūs rinkiniai, žaislai su smėliu ir vandeniu. Naudojamos priemonės skatinančias vaikų savaiminę veiklą, iniciatyvas, norą pažinti, atrasti: šviesos ir smėlio stalai, dėžės, įvairios lempos, padidrinimo stiklai, akiniai-lūpos, matavimo prietaisai, garso išgavimo priemonės ir kt. Vaikų veiklai organizuoti pasitelkiame įvairias technines priemones: muzikiniai centrai, telefonai, kasos aparatai, spausdinimo mašinėlės ir kt. Naudojamos informacinės technologijos: kompiuteriai, vaizdo kameros, multimedia, fotoaparatai ir kt. Vaikai patys ar kitų pagalba tyrinėja, atranda įvairias technologijų panaudojimo galimybes, grupuoja, lygina, apibendrina, klasifikuoja, žaidžia kompiuterinius žaidimus. Komunikaciniai veiklai pasitelkiamos įvairios informacinės priemonės: bibliotekėlės (pasakų, spalvinimo, užduotėlių knygos, vaikiškos enciklopedijos ir kt.). Meninei, kūrybinei veiklai organizuoti kuriama saviraiškai skatinanti aplinka. Naudojamos įvairios faktūros medžiagos, dailės priemonė (piešimui, tapimui, aplikacijai, rankų darbams), muzikos instrumentai, garso ir vaizdo įrašai, švilpukai, varpeliai, būgneliai ir kt.). Aplinka turinama orientuojantis į vaikų šiandienos poreikius. Interaktyvios lentos ir kompiuterinių programų panaudojimas – nepaprastai šiuolaikiškas komunikavimo ir bendravimo tarpusavyje sprendimas, perkeliant ugdymo procesą į naują lygį.

V. IKIMOKYKLINIS UGDYMAS

Į ikimokyklinį ugdymą žvelgiama iš vaiko perspektyvos – vaikas pripažįstamas kaip savo poreikius, interesus bei patirtį turinčią individualybę, gebantį autentiškai mokytis ir kaupti patirtį sąveikoje su pedagogu, kitais vaikais. Kiekvieno vaiko ugdymosi pažangai būdingi tie patys žingsniai, tačiau dėl kiekvieno vaiko gyvenimo patirties ir ugdymosi stiliaus skirtumų to paties amžiaus vaikų pasiekimai gali skirtis. Visoms vaiko raidos sritims – sveikatos, socialiniai, kalbos, pažinimo, meniniai – skiriamas vienodas dėmesys. Orientuojamasi į vaiko vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir supratimų visuminį ugdymąsi. Kiekvienas vaikas sėkmingai ugdomosi pagal savo galias, jeigu sulaukia reikiamos paramos ir palaikymo.

Vaiko ir pažangos refleksija gerina ugdymosi kokybę. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas sukuria vaikui geriausias ugdymosi galimybes. Orientuojamasi į vaiko ugdymosi kokybės tobulinimą, o ne į diagnostinį kiekvieno vaiko gebėjimų ar pedagogų darbo kokybės vertinimą.

Ikimokyklinės programos turinyje išskirtos penkios vaikų ugdymosi kryptys (žr. 2 pav.):

1. pažinimo ugdymasis;
2. kalbos ir komunikavimo ugdymasis;
3. meninis ugdymasis;
4. fizinis ugdymasis;
5. emocinis ir socialinis ugdymasis.

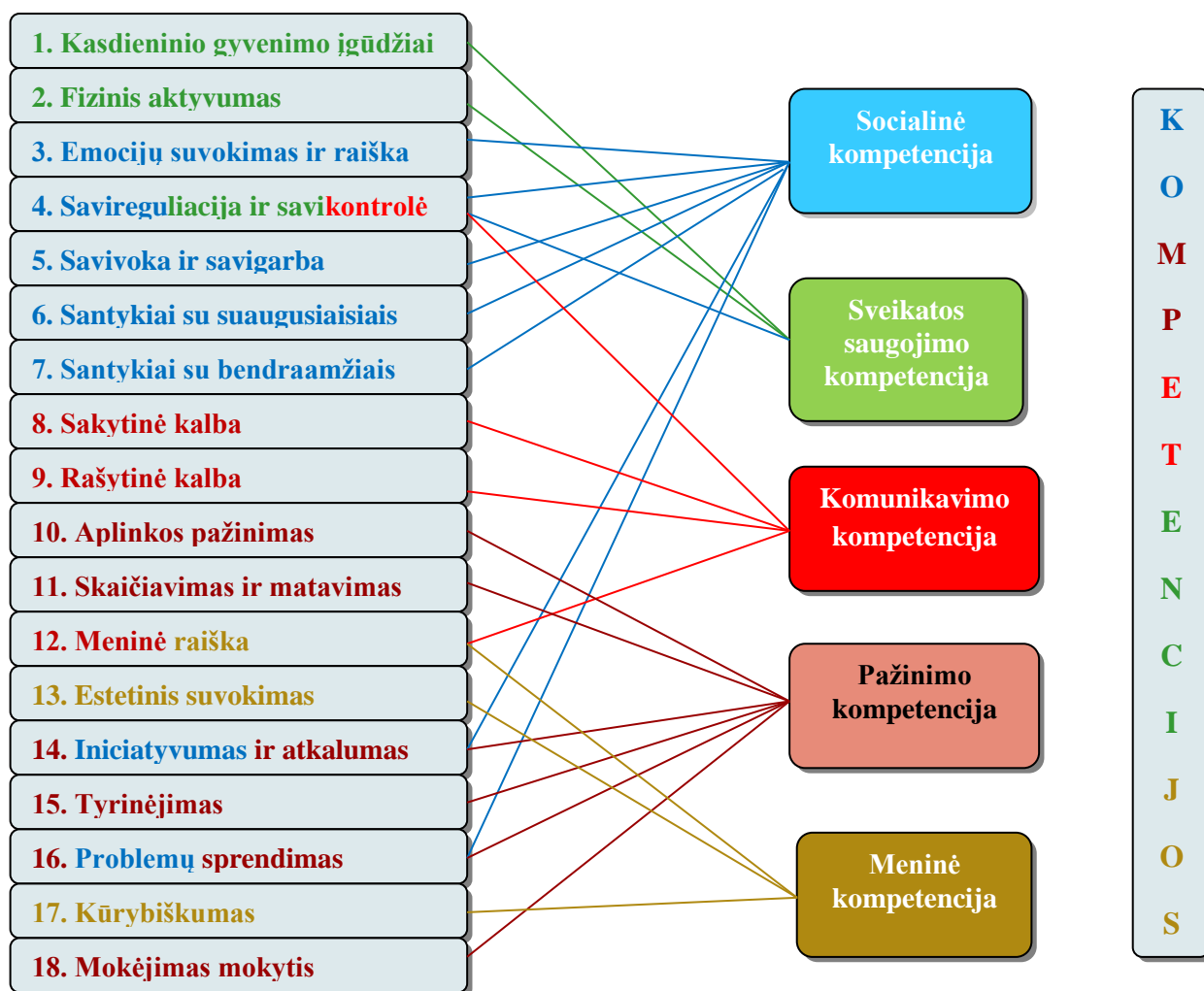

2 pav. Vaikų ugdymosi kryptys

5-ios vaiko ugdymosi kryptys sudarytos iš 18 - os vaiko pasiekimų sričių, kurios aprašytos ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo rekomendacijose.

Ugdymo turinyje, trumpuose aprašymuose, atskleidžiamos svarbiausios vaiko ugdymosi kryptys ir pasiekimų sričių charakteristikos. Atsižvelgiant į vaiko amžių, kiekvienoje pasiekimų srityje numatyti ugdymosi sėkmei aktualiausi gebėjimai ir pateikti vaikų veiksenų pavyzdžiai.

Ikimokyklinės programos vaikų ugdymo turinyje išskiriami vaiko gebėjimai, kuriuos turėtų įgyti 0–3 m. vaikas (ankstyvasis amžius) ir 3–6 m. vaikas (ikimokyklinis amžius). Taip pat programoje išskirti brandesnių vaikų ugdymosi gebėjimai ir kiti vaikų pasiekimai, kurie integruojami į visas ugdymosi sritis. Išskirti gebėjimai padės pedagogams įvertinti individualią vaikų pažangą. Vaikų pasiekimų sričių tęstinumą garantuoja priešmokyklinio ugdymo ir ikimokyklinio ugdymosi programa, kurioje numatomas vaiko ugdymas pagal penkias kompetencijas: socialinė, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo, meninė (žr. 3 pav.).

3 pav. Vaiko pasiekimų jungimas į kompetencijas

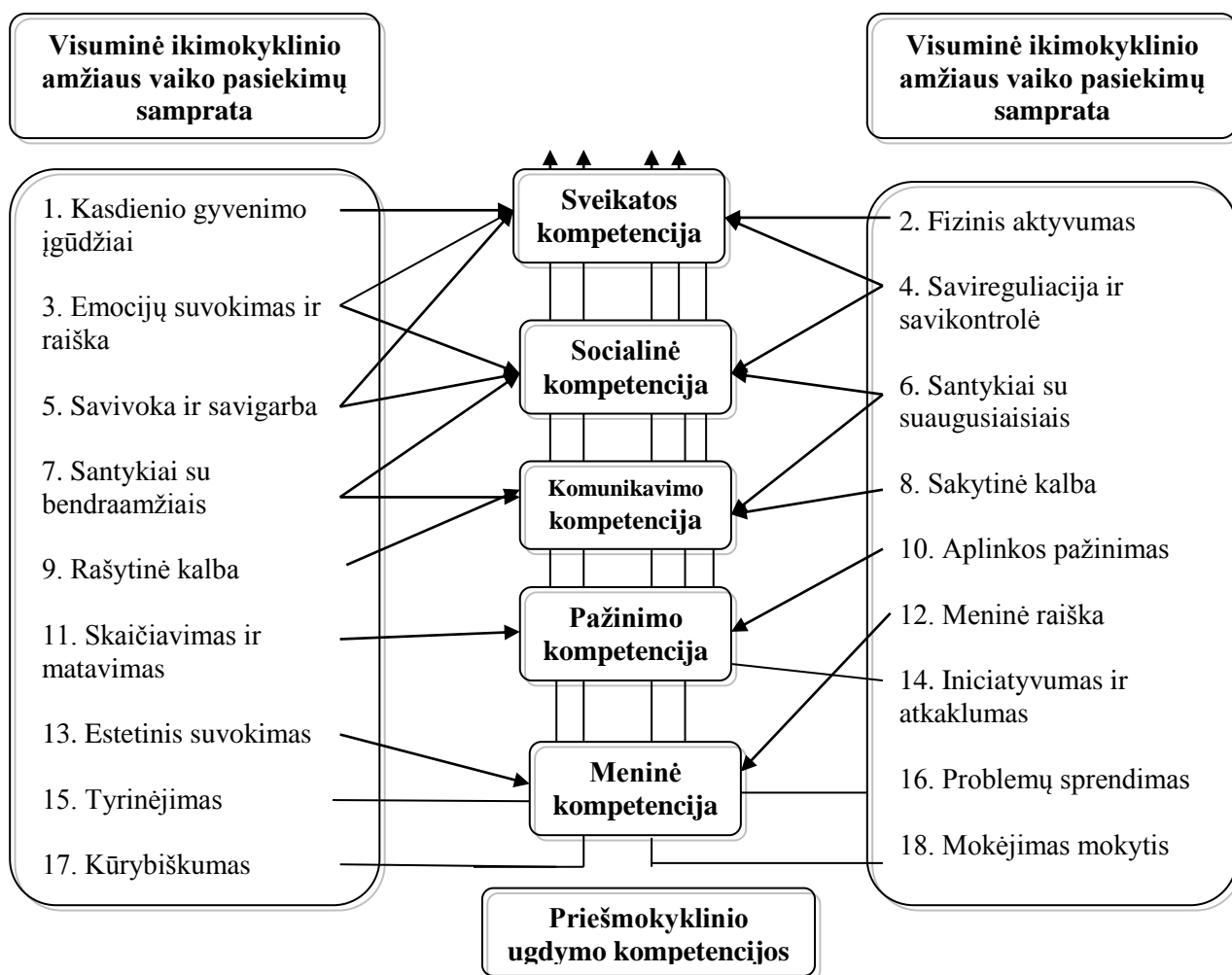
5.1. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų dermė

Ikimokyklinio ugdymo programoje užtikrinta ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo dermė. Nuoseklus, tęstinis vaiko ugdymasis padeda jam sėkmingiau įgyti gebėjimus, žinias bei

supratimą, nuostatas. Vaikas pereina nuo ugdymosi pagal ikimokyklinio ugdymo programą prie ugdymosi pagal priešmokyklinio ugdymosi programos. Užtikrinamas vaikų ugdymosi tęstinumas:

- bendras struktūrinis ugdymo lygmenų modelis;
- numatytų vaikų ugdymosi rezultatų tęstinumas;
- suderintas ugdymo programų turinys;
- ugdymo prieinamumas ir socialinė integracija;
- šiuolaikinė ugdymo sampratą atitinkantys vaikų ugdymo proceso organizavimo principai.

Ikimokyklinio ugdymo programoje numatytos ugdymosi pasiekimų sritys bei vertybinės nuostatos ir esminiai gebėjimai kloja pagrindus priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje išskirtoms penkios kompetencijos: sveikatos, socialinei, komunikavimo, pažinimo, meninei (4 pav.).

4 pav. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų dermė

VI. VAIKO UGDYMO SI PASIEKIMŲ ŽINGSNIAI

Pasiekimų žingsnis – tai vaiko pažangą rodantys žinių ir supratimo, gebėjimų ir nuostatų pokyčiai per vienerius metus, atitinkantys vaiko raidos dėsningumus kokybiško ugdymo sąlygas.

Vaikų nuo gimimo iki trijų metų ir vaikų nuo trijų iki šešerių įgyjamų gebėjimų pobūdis iš esmės skiriasi: nuo gimimo iki trijų metų vaikų gebėjimai integralūs, t.y. kai kuriuose srityse susiformavusios tik gebėjimų prielaidos; trijų šešerių metų vaikų gebėjimai – labiau

išsiferencijavę. Dėl šios priežasties santykinai išskiriami du vaiko gebėjimų formavimosi laikotarpiai. **1-3** žingsniuose aprašomi vaikų nuo gimimo iki trijų metų pasiekimai, **4-6** žingsniuose aprašomi vaikų nuo trijų iki šešerių metų vaikų pasiekimai. Vaiko pasiekimų žingsnių siejimas su amžiumi yra sąlyginis. **7** pasiekimų žingsnis sutampa su priešmokykline grupe lankančių vaikų pasiekimais.

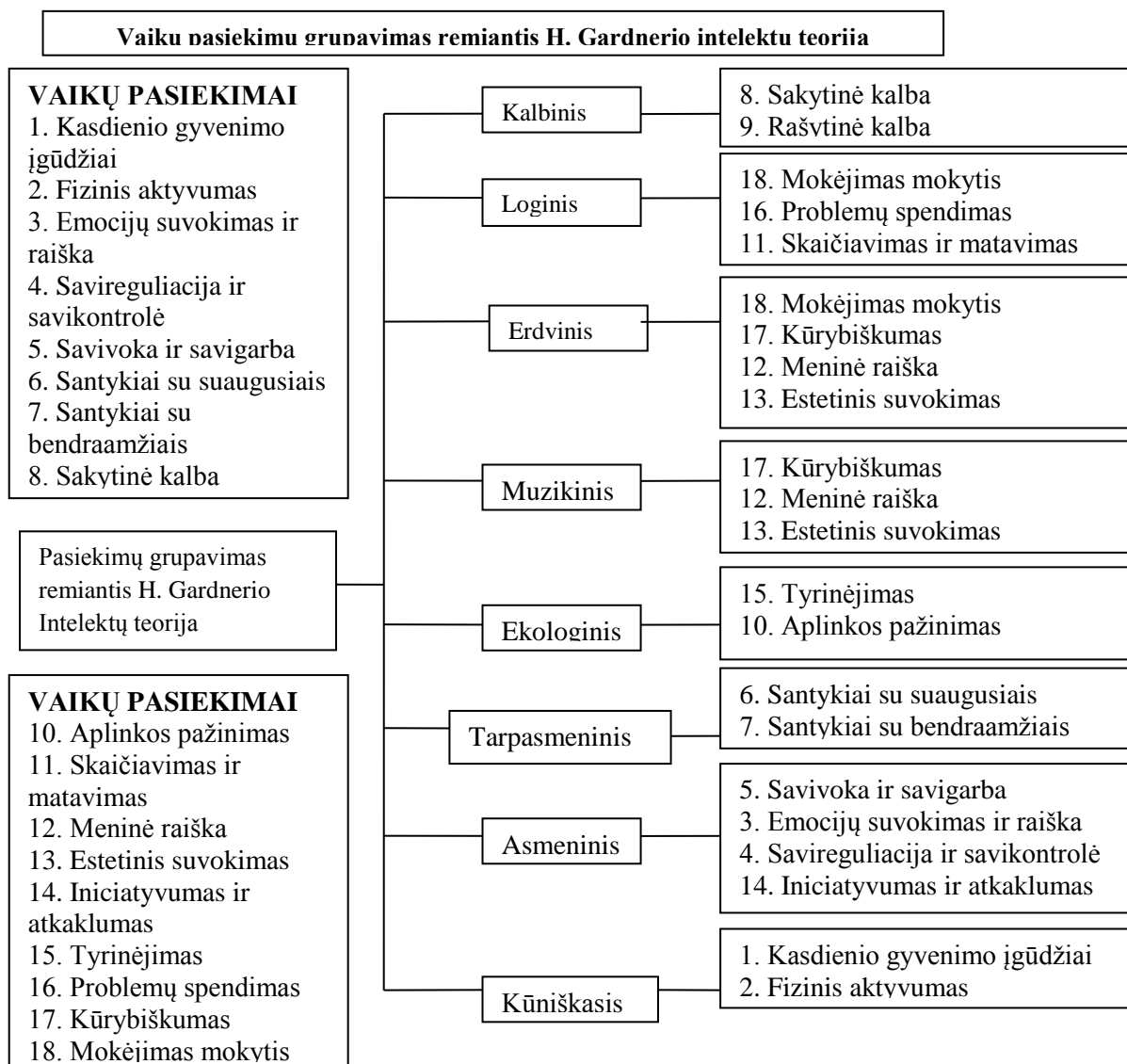
Vaiko pažanga priklauso ne tik nuo jo individualių galių, bet ir nuo ugdytojų profesionalumo. Pažanga yra sparti, kai ikimokyklinio ugdymo auklėtojas gerai pažįsta vaiko pasiekimus, teisingai nustato esamą ir planuojamą pasiekti žingsnį. Kiekvienoje iš vaiko ugdymosi pasiekimų sričių išskirti šeši vaiko pasiekimų žingsniai, rodantys vaiko pažangą jam įgyjant vertybines nuostatas ir gebėjimus nuo gimimo iki šešerių metų.

Taip pat pateiktas septintas žingsnis, skirtas vaikų ugdymuisi individualizuoti, kaip jie šeštajame žingsnyje numatytus pasiekimus įgyja dar neturėdami šešerių metų.

Esminių nuostatų bei gebėjimų visuma vaiko ugdymosi pažangą nusakantys žingsniai, padeda atpažinti vaikų ugdymosi pasiekimus ir poreikius, tikslingai organizuoti ugdymo procesą, pritaikant jį kiekvienam vaikui ir vaikų grupei. Žingsniai tikslingai ugdo kiekvieną vaiką, užtikrinant ugdymosi kokybę. Pasiekimų žingsniai rodo vaiko ugdymosi nuoseklumą, tęstinumą, žinių supratimo, gebėjimų ir nuostatų raidą. Vadovaudamasis pasiekimų žingsniais, ikimokyklinio ugdymo auklėtojas įvertina kurį žingsnį jau pasiekia vaikas ir planuoja veiklą, skirtą kitam žingsniui. Visi vaikai yra skirtingi, turi skirtingą ugdymosi patirtį, skirtingą mokymosi stilių, tempą, todėl jų pasiekimai įvairiuose ugdymosi srityse nevienodi. Nuostatos:

- kiekvienas vaikas pažangos link juda savo tempu, pagal individualias galimybes;
- natūraliai taikomas ugdymas skirtingų poreikių, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių vaikams, atsižvelgiant į tai, kurį žingsnį jie yra pasiekę;
- skatinamas vaiko spontaniškas aktyvumas;
- inicijuojama ugdymąsi skatinanti veikla;
- teikiama vaikui parama; bendradarbiaujama su šeima.

Ugdymo įstaigoje įgyvendinamos Inovatyvių teorinių sampratų H. Gardnerio intelektų teorija, Reggio Emilia kūrybiškumo ugdymo projekto ir kitos idėjos. Vaikų pasiekimai į grupes jungiami vadovaujantis šiomis nuostatomis. Remiantis H. Gardnerio intelekto įvairovės teorija išskirtos šios ugdymo sritys: kalbinis, loginis, erdvinis, muzikinis, ekologinis, tarpasmeninis, kūniškasis intelektas. Vadinasi ir pasiekimai gali būti grupuojami remiantis šiuo teoriniu modeliu (žr. pav. 5).

5 pav. Vaikų pasiekimų grupavimas

Vaiko pasiekimų žingsnių ir raidos etapų ryšį nusako šie dėsniumai:

- pasiekimų žingsniai suformuluoti remiantis raidos etapais, tačiau su jais ne visada sutampa;
- vaiko raidos etapai rodo perėjimą nuo vienos vaiko veiklos kokybės prie kitos, o pasiekimų žingsniai rodo ne tik perėjimą nuo vienos veiklos kokybės prie kitos, bet ir nuoseklių įgyjamų gebėjimų tobulėjimą;
- vaiko pasiekimų plėtotei didelę įtaką turi ugdymasis, jeigu jis kokybiškas, vaikas sėkmingai įgijęs tam tikram amžiaus tarpsniui būdingus gebėjimus, nuostatas, supratimą, jeigu ugdymasis netinkamas, jis gali lėtinti arba trikdyti optimalią vaiko raidą;
- pasiekimų plėtotei didelę teigiamą arba neigiamą įtaką turi sociokultūrinė aplinka. Jeigu šeimos aplinka vaiko ugdymuisi nepalanki, ugdymasis ikimokyklinėje įstaigoje turėtų padėti vaikui įgyti trūkstamų gebėjimų, nuostatų, patirties bei keisti netinkamus gebėjimus.

6.1. Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai

Kasdieninio gyvenimo įgūdžių srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- vaiko asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai,
- kūno švaros ir aplinkos tvarkos palaikymo įgūdžiai,

- saugaus elgesio įgūdžiai,
- taisyklinga kūno laikysena.

	Žingsniai	Kasdienio gyvenimo įgūdžių srities pasiekimai
1-3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. • Kartais parodo mimika, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ir šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.
	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai valgo ir geria. Pradeda naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. • Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. • Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. • Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir visavertis. Serviruoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. • Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojami veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. • Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.
Vertybinių nuostata		Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.
Esminis gebėjimas		Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.
	7-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Tvarkingai valgo, jaučia, kada alkanas, kada pasisotino, geria pakankamai vandens. Stengiasi valgyti įvairų maistą. Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos reikėtų riboti. Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą.

	<ul style="list-style-type: none"> • Dažniausiai savarankiškai ar priminus plaunasi rankas, prausiasi, šukuojasi. Savarankiškai tvarkingai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna. Suaugusiųjų padedamas arba savarankiškai pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Savarankiškai laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kelyje, prie vandens telkinių, ant ledo, gaisro metu, su elektros prietaisais, vaistais. Žino, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais žmonėmis ir gyvūnais. • Kad būtų sveikas, stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.
--	--

6.2. Fizinis aktyvumas

Fizinio aktyvumo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- stambiosios motorikos įgūdžiai ir fizinės vaiko savybės,
- smulkiosios motorikos įgūdžiai, rankų-akių koordinacija.

	Žingsniai	Fizinio aktyvumo srities pasiekimai
1-3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą. • Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiuopdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą. Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. • Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Rideną, meta, gauda kamuolį.
	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. • Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mēto, gauda kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštino. Mina ir vairuoja triratuką. • Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.

	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrengimais. Spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį. Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, sega sagas). Meta kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Išvermingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.
Vertybė nuostata		Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.
Esminis gebėjimas		Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tiksliai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.
	7-asis žingsnis	<p>Eina keisdamas greitį, staigiai sustoja, greitai pajuda iš vietos. Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas šalia draugo, būryje. Bėga derindamas du ar daugiau judesių (bėga ir varosi, spiria kamuolį, bėga ir mojuoja rankomis, kaspinais). Šokinėja derindami du skirtingus rankų ir (ar) kojų judesius (šoka per virvutę, žaidžia „Klases“).</p> <ul style="list-style-type: none"> Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai, kerpa gana tiksliai, sulenkia popieriaus lapą per pusę, į keturias dalis. Tiksliai kopijuoja formas, raides. Meta ir kartais pataiko kamuolį į krepšį, vartus, taikinį.

6.3. Emocijų suvokimas ir raiška

Emocijų suvokimo ir raiškos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas,
- kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos,
- savo bei kitų nuotaikų ir jausmų apmąstymas.

	Žingsniai	Emocijų suvokimo ir raiškos srities pasiekimai
1-3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. Atspindi kitų vaikų emocijų raišką (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia).
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.

	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pradeda atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradeda vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. • Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas. • Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti). • Pradeda suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna).
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. • Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). • Pradeda kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. • Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. • Pradeda kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.
Vertybinė nuostata		Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.
Esminis gebėjimas		Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).
	7-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi savo ir kitų emocijomis, jausmais bei jų raiška. • Atpažįsta ir įvardija ne tik savo jausmus, bet ir nuotaikas bei jų priežastis. • Atpažįsta kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsiliepti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, neskaudinti, atsižvelgti į kito norus).

6.4. Savireguliacija ir savikontrolė

Savireguliacijos ir savikontrolės srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti,
- jausmų raiška tinkamais būdais, jausmų raiškos kontrolė,
- gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių.

	Žingsniai	Savireguliacijos ir savikontrolės srities pasiekimai
1-3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. • Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramavimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. • Pradeda valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.

	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. • Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). • Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. • Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. • Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. • Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. • Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pats taiko įvairesnius nusiramavimo, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos naudodamasis ausinėmis ir kt.). • Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. • Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.
Vertybinių nuostata		Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.
Esminis gebėjimas		Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsivardinęs geba nusiraminti.
	7-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Susijaudinęs, išsigandęs, sutrikęs bando nusiraminti ir ieškoti pagalbos. • Taiko kelis skirtingus kitiems priimtinius emocijų ir jausmų reiškimo būdus. Numato, kaip jaustųsi pats ar kitas asmuo įvairiose situacijose. • Supranta, kad skirtingose vietose (darželyje, mokykloje ir kt.) yra kitokia tvarka, kitos taisyklės, linkęs jas suprasti ir jų laikytis.

6.5. Savivoka ir savigarba

Ugdantis savivoką ir savigarbą stiprėja:

- vaiko asmeninio tapatumo jausmas,
- bendrumo su šeima, grupe jausmas, tautinio tapatumo jausmas,
- pozityvus savęs vertinimas.

	Žingsniai	Savivokos ir savigarbos srities pasiekimai
	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradedą jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia

		<p>kitą vaiką, tyrinėja jo kūną.</p> <ul style="list-style-type: none"> Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštauja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo.
	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksinti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).
	Vertybinė nuostata	Save vertina teigiamai.
	Esminis gebėjimas	Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.
	7-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Pasitiki savimi ir savo gebėjimais. Supranta savo augimą, pasako, kaip atrodo, kuo domisi, ką veikia. Jaučiasi esąs savo šeimos, grupės narys, priskiria save giminei (močiutės, seneliai, tetos, pusbroliai, pusseserės), gimtinei. <ul style="list-style-type: none"> Ima suprasti, ką jis pats gali padaryti, pakeisti, o kas nuo jo norų ir pastangų nepriklauso. Mokosi saugoti savo privatumą, siekia kitų palankumo, yra tolerantiškas kitokiam (kalbančiam kita kalba, kitokios išvaizdos vaikui ir kt.).

6.6. Santykiai su suaugusiais

Santykių su suaugusiais srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas atsiskirti nuo tėvų ir pasitikėti pedagogais, abipusė pagarba,
- gebėjimas mokytis palaikyti partneriškus santykius su pedagogais,
- žinojimas, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

	Žingsniai	Santykių su suaugusiais srities pasiekimai
1-3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. • Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. • Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritarimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. • Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.
	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. • Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. • Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. • Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. • Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. • Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.

Vertybė nuostata	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais.
Esminis gebėjimas	Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.
7-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Geranoriškai ir pagarbiai bendrauja ir bendradarbiauja su suaugusiaisiais. • Pasitiki pedagogais, artimaisiais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi. • Patys pasiūlo suaugusiesiems įdomią bendrą veiklą, išsako savo nuomonę, siekia susitarimų, prašo pagalbos. • Domisi suaugusiojo jausmais ir savijauta, užjaučia, pagaili, siūlo savo pagalbą. • Žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.

6.7. Santykiai su bendraamžiais

Santykių su bendraamžiais srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas užmegzti geranoriškus santykius su kitais vaikais,
- gebėjimas mokytis bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti tarpusavio nesutarimus,
- gebėjimas užmegzti ir palaikyti artimesnius asmeninius santykius su vienu ar keliais vaikais.

	Žingsniai	Santykių su bendraamžiais srities pasiekimai
1-3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.
	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. • Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. • Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). • Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba kalbančio vaiko sumanymus. Tariasi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. • Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. • Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas savo sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisyti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. • Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. • Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir

		<p>veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paėiliui. Siekdamas rasti kompromisą, išitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.
Vertybinė nuostata		Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.
Esminis gebėjimas		Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.
	7-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nusiteikęs susipažinti, susidraugauti, geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. • Supranta, kas yra gerai, kas blogai, stengiasi elgtis pagal savą gero elgesio supratimą. • Draugauja bent su vienu vaiku, palankiai, mandagiai, tolerantiškai bendrauja ir bendradarbiauja su visais (dalijasi žaislais, tariasi, supranta kitų norus, derina veiksmus). • Supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems. • Pastebi ir priima kitų draugiškumo, palankumo ženklus, gerbia kitus vaikus, išklauso jų nuomonę, iš jų mokosi.

6.8. Sakytinė kalba

Sakytinės kalbos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- aplinkinių kalbėjimo, skaitymo klausymasis,
- kalbėjimo atpažinimas ir supratimas,
- natūralus vaiko kalbėjimas su suaugusiais ir vaikais apie savo patirtį ir išgyvenimus,
- vaiko kalbėjimas su suaugusiais ir vaikais apie supančią aplinką, jos objektus, įvykius,
- kalbėjimas laikantis perprastų kalbos taisyklių,
- tautosakos ir grožinės literatūros kūrinėlių deklamavimas, sekimas, pasakojimas.

	Žingsniai	Sakytinės kalbos srities pasiekimai
1-3 metai	1-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. • Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus. <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. • Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksmams įvardyti, norams išsakyti, palydi juos judesiu.
	2-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. • Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstus: žaidimus,

4-6 metai		<p>eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvotvarke susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus.</p> <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmiais, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. Dviejų trijų žodžių sakiniiais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.
	3-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus. <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> 3–4 žodžių sakiniiais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedama mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. Kalba kelių žodžių sakiniiais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštkus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.
	4-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinų literatūrine kalba, tarmiškai. Pradedama išklaudyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius. Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.
5-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių) apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius, klausosi gyvai, įrašų. Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba. <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis. 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedamas su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. • Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius,rieveksmius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. • Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.
6-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme. • Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius. <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta. • Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinis, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. • Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių. • Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmingais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.
Vertybinė nuostata	Nusiteikęs išklausti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.
Esminis gebėjimas	Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.
7-asis žingsnis	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nepertraukdamas klausosi draugų ir suaugusiųjų kalbos, pasakojimų, samprotavimų, komentarų, instrukcijų bendraujant, planuojant veiklą, veikiant. Klausosi TV ir radijo laidų vaikams. • Klausosi ir supranta perkeltines kalbėjimo prasmes: dviprasmybes, absurdus, humorą, fantazijas, palyginimus, žodžių daugiareikšmiškumą. • Išklauso ir supranta 3–4 dalių verbalinę instrukciją.

	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad kūrinys turi pradžią, pabaigą, vidurį, kad jame veikia skirtingi veikėjai, kad yra tam tikra veiksmo vieta. • Suvokia pokalbio, pasakojimo, skaitomo kūrinio eigą. <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalba, pasakoja apie tai, kas patirta (nutikimus, susitikimus, įspūdžius, veiklą) įvykių eilės seka. Kalbasi apie tai, ką norėtų patirti, išgirsti, pamatyti, veikti. Paaiškina konflikto, nesutarimo esmę, svarsto, tariasi. Nusako žaidimo, veiklos taisykles. • Pasakoja kelių įvykių istorijas, pasakojimą palydi pantomima. • Kalbasi apie spaudinių iliustracijas, fotoalbumų nuotraukas, skelbimus, simbolius gatvėse, parduotuvėse ir kt., apibūdina, aiškina. • Pagal taisykles kalbasi telefonu. • Taisyklingai vartoja įvairias konstatuojamųjų ir klausiamųjų sakinių formas (kada, kur, kaip ir kt.). Kuria naujus žodžius pagal perprastas žodžių darybos taisykles. Išgirsta visus garsus žodyje ir pasako juos eilės tvarka. • Girdėtų kūrinių kalbinės raiškos elementus vartoja pokalbiuose, svarstymuose, erzinimuose ir kt. Atpasakodamas kūrinį, vartoja įprastus kūrinio pradžiai ar pabaigai posakius. Deklamuoja modernius eilėraščius. • Žaidžia kalba – rimais, ritmais, kuria naujus žodžius.
--	---

6.9. Rašytinė kalba

Rašytinės kalbos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- domėjimasis skaitymu, raidėmis, žodžiais bei įvairiais simboliais ir jų reikšmėmis,
- domėjimasis rašymu, raidžių bei žodžių rašinėjimas, įvairių simbolių braižymas ar piešimas,
- trumpų žodelių skaitymas.

	Žingsniai	Rašytinės kalbos srities pasiekimai
1-3 metai	1-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiais. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas.
	2-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.
	3-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigloja vertikalias ir horizontalias linijas.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. Skaito knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus.

		<p>Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje.</p> <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.) Keiverzonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje.
	5-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę. • Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). • Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. (Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius.)
	6-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tektais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį, kaip atskirų raidžių junginį. • Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus.
	Vertybinė nuostata	Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.
	Esminis gebėjimas	Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.
	7-asis žingsnis	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gerbia ir tausoja knygas, kitus spaudinius (kalendorius, žurnalus ir kt.). Supranta knygos ar kito informacijos šaltinio dalių pavadinimus, jų funkcijas (viršelis, titulinis lapas, autorius, pavadinimas ir kt.). Atpažįsta ir pavadina keletą įvairių šriftų parašytų raidžių (didžiųjų ir mažųjų, spausdintų ir rašytinių). Atpažįsta ir pavadina kelis skiriamuosius ženklus (klaustuką, šauktuką, tašką). • Imituodamas skaitymą, pagal knygos iliustracijas kuria pasakojimą, panašų į girdėtą skaitant. Imituodamas skaitymą, kuria savo pasakojimą, susijusį su patirtimi, fantazuoja. Teisingai įvardija puslapį, sakinį, žodį, raidę. Bando

	<p>perskaityti trumpus, jam reikšmingus žodžius (savo vardą, artimųjų vardus, adresą ir kt.).</p> <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Piešiniu, rašinėjimais, raidėmis atvaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus. Piešiniuose, po darbeliais, įvairiuose laiškeliuose, pranešimuose ar kvietimuose rašo atskiras raides, savo vardą, elementarius žodelius. Rašo nepaisydamas žodžių darybos ir jų dėstymo eilutėje ar puslapyje taisyklių.
--	--

6.10. Aplinkos pažinimas

Aplinkos pažinimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- socialinės aplinkos pažinimas,
- gamtinės aplinkos pažinimas,
- pagarba gyvybei ir aplinkai.

	Žingsniai	Aplinkos pažinimo srities pasiekimai
1-3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. • Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. • Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. • Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. • Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).
	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. • Skiria atskirus gamtos reiškinius. • Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. • Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. • Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). • Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. • Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. • Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. • Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. • Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. • Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. • Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. • Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. • Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. • Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip juos naudoti maistui. • Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra).
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą.

	žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. • Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. • Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. • Papasakoja apie tradicines šventes. • Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir tarp augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. • Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. • Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. • Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. • Pradeda jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. • Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. • Mokosi rūšiuoti atliekas.
Vertybinė nuostata		Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.
Esminis gebėjimas		Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.
	7-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nusako miško, pievos, vandens telkinio augmenijos ir gyvūnijos būdingiausius bruožus (miške vyrauja medžiai ir krūmai, pievose – žolės; vandens telkinių augalai gali augti tik panirę ar pusiau panirę į vandenį ir pan.). • Suaugusiųjų padedamas pastebi požymius, kurie rodo augalų bei gyvūnų prisitaikymą gyventi sausumoje ar vandenyje. • Nurodo kelis gyvūnus, kurie minta tik augalais, ir kelis, kurie minta kitais gyvūnais ir vadinami plėšrūnais. • Atpažįsta po kelis miško ir vandens augalus bei gyvūnus, valgomuosius grybus. • Paaiškina, kad nežinomų augalų uogų ir grybų negalima ragauti, nes jie gali būti nuodingi. • Paaiškina, kaip reikia prižiūrėti kambarinius ar daržo augalus, naminius gyvūnus. • Nusako, iš ko ir kaip gaminama duona, pieno produktai. • Noriai tyrinėja medžiagų savybes, daiktų sandarą ir apie tai samprotauja, aiškinasi kodėl; pateikia (ne)tirpstančių medžiagų, vandenyje (ne)skęstančių daiktų pavyzdžių. • Domisi gamtos reiškiniais ir jų aiškinimu (rasa, vaivorykštė, vėjas). Nusako, kaip skiriasi orai kitose pasaulio šalyse. • Paaiškina, kad Saulė apšviečia ir šildo Žemę; samprotauja, kuo planetos skiriasi nuo žvaigždžių. • Tvarkingai ir saugiai elgiasi gamtoje, išvykose, noriai dalyvauja tvarkant ir puošiant aplinką. • Paaiškina, kaip reikia taupyti elektrą, šilumą ir vandenį, kaip rūšiuoti šiukšles, esant galimybėms jas rūšiuoja. • Samprotauja apie profesijos pasirinkimą, kokių savybių reikia žmonėms, dirbantiems įvairius darbus.

	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi žmonių gyvenimo būdu, jo kaita mūsų ir kitose šalyse. • Domisi savo giminės istorija, savo gimtosios vietovės ir Lietuvos žinomais žmonėmis, kultūros ir gamtos paminklais, gali apie kelis trumpai papasakoti. • Domisi aktualiais visuomeninio gyvenimo įvykiais. • Bando prisiimti atsakomybę už bendrą darbą, stengiasi prisidėti, dalyvauti ikimokyklinės įstaigos ir vietos bendruomenės talkose, šventėse ir kituose renginiuose.
--	--

6.11. Skaičiavimas ir matavimas

Skaičiavimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas vartoti skaičius ir matematinius simbolius daiktų kiekiui žymėti, daiktų grupėms palyginti pagal kiekį,
- gebėjimas suprasti daikto vietą eilėje, pastebėti dėsningumus, sudaryti įvairias sekas.

Matavimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas tapatinti, grupuoti, klasifikuoti daiktus pagal formą, dydį, spalvą,
- gebėjimas matuoti;
- daikto vietos ir padėties erdvėje suvokimas;
- laiko tėkmės suvokimas.

	Žingsniai	Skaičiavimo ir matavimo srities pasiekimai
1-3 metai	1-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne). <p>Matavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.
	2-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). <p>Matavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.).
	3-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. • Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę. <p>Matavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. • Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktams lyginti skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat – ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. • Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...).

	<p>Matavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. • Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. • Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) naudoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. • Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.
5-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdveje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek mažiau? • Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų ar elementų seką, nebūtinai laikosi tos pačios jos sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus ar elementus pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius. <p>Matavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. • Palygindamas daiktų dydžius, naudojami sąlyginiai matavimai (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio, ir atvirkščiai. • Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinį daikto santykį su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. • Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj.
6-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. • Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. <p>Matavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. • Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.).

		<ul style="list-style-type: none"> • Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę, į dešinę, aukščiau, žemiau, virš, po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, tarp, viduje, išorėje ir kt. • Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).
Vertybinių nuostata		Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.
Esminis gebėjimas		Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę.
	7-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pradeda suprasti ryšius tarp skaičių (pvz., kad šeši susideda iš dviejų trejetų arba iš trijų dvejetų porų). Pradeda suprasti ir vartoti žodžius: sudėti, pridėti, atimti, kiek bus, kiek liks ir pan. • Išdėlioja daiktus į eilę pagal tą patį požymį (pvz., pagal spalvos intensyvumą). <p>Matavimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skiria ir pavadina plokštumos figūras (apskritimą, skritulį, kvadratą, stačiakampį, trikampį) ir erdvės figūras (kubą, rutulį); aplinkoje randa daiktus, savo forma primenančius šias figūras. Dėlioja paveikslėlius iš didesnio kiekio elementų, stato iš smulkesnių detalių. Sugrupuoja daiktus pagal nurodytą požymį (dydį, formą). Pradeda suprasti, kad tas pats daiktas gali priklausyti kitai grupei pagal kitą požymį. • Pradeda suprasti, kada vartojami priešingos reikšmės žodžiai: mažas ir didelis, lengvas ir sunkus, šilta ir šalta ir kt. (pvz., sako: „Aš esu didelis, o kačiukas mažas, bet aš esu mažas, o namas didelis“). • Moka parodyti, kur yra greta (tačiau tik iš šonų, ne viršuje) esantys, bet nematomi objektai (pvz., laukujos durys, sodas). Žaisdamas naudojami vis didesne erdve.

6.12. Meninė raiška

Meninės raiškos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- emocijų, patirties, minčių, įspūdžių raiška meninėmis priemonėmis ir būdais,
- meninės raiškos priemonių tyrinėjimas ir eksperimentavimas,
- meninė kūryba ir improvizacija.

	Žingsniai	Meninės raiškos srities pasiekimai
1-3 metai	1-asis žingsnis	<p>Muzika, šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklydus, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. <p>Žaidinimai, vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių kryptų linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas liečia, apžiūrinėja, varto.
	2-asis žingsnis	Muzika, šokis

	žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais, mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. <p>Žaidinimai, vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina). <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštuoja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštų dažų, minkštos tešlos) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. • Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda skirtingus veikimo jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).
	3-asis žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emocingai atliepia klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan. • Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. • Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoja, bėga, apsisuka). • Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. • Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. <p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. • Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritupia, pasisuka ir kt.) seką. <p>Žaidimai, vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emocingai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. • Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau).

	<ul style="list-style-type: none"> • Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. • Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. <p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. • Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką. <p>Žaidimai, vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.
5-asis žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniai. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. • Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. • Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. • Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. • Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. • Šoka improvizuotai kurdamas penkių šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus). <p>Vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą,

	<p>darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.</p> <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Savo emocijas, patirtį, išpūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. • Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).
6-asis žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius išpūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. • Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. • Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. • Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai. <p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlės), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. • Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreikšdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus. <p>Vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius perteikia veikėjo mintis, emocijas. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafinais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. • Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.
Vertybė nuostata	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.
Esminis gebėjimas	Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

	7-asis žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausosi kompozitorių ir liaudiškos muzikos kūrinių. Įvardija kai kuriuos klausytų kūrinių autorius ir atpažįsta liaudiškos muzikos kūrinius. Tyrinėja melodijos judėjimo kryptį, dermę, atlikimo rūšis. • Išraiškingai, skambiu, natūraliu balsu dainuoja dainas a cappella ar su instrumentiniu pritarimu. Dainuoja oktavos ribose solo, ansamblyje ir su visa grupe. Tyrinėja balso skambėjimo ypatumus dainuodami su žodžiais ir be jų, žaisdami įvairius žaidimus. • Noriai, džiugiai groja ir improvizuoja daiktais iš gamtos (akmenukais, lazdelėmis, kriauklytėmis, kankorėžiais, riešutais ir kt.), savos gamybos vaikiškais muzikos instrumentais. Groja ritmiškai, aiškiai, taisyklingai sėdi, laiko instrumentą (būgnelį, trikampi, molio švilpynę ir kt.) ir pritaria dainoms, šokiams, rateliams, muzikiniams žaidimams. • Kuria ritmus ir melodijas dainoms, improvizuoja muzikos instrumentais pagal savo sugalvotą ar suaugusiojo pasiūlytą temą. <p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaisdamas šokamuosius žaidimus, šokdamas ratelius, natūralių judesių autorinius šokius savitai reiškia nuotaikas. • Kuria natūralių judesių trumpą šokį, reaguodamas į muziką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas šokio elementus (erdvę, laiką ir energiją). <p>Vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką, pasiūlytą meninę ar ugdomąją situaciją, bendradarbiauja su kitu vaidinimo veikėju. Improvizuoja dialogą, nuoseklią veiksmų seką, laisvai, su pasitikėjimu atskleidžia veikėjų norus, emocines būsenas. Naudoja charakteringas balso intonacijas, judesius, aprangos detales, prireikus – menamus ar tikrus reikmenis, dekoracijas. Žaidžia muzikinius žaidimus ir ratelius, vaizduodamas veikėjų bendravimo sceneles. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Drąsiai įgyvendina savo kūrybinius sumanymus. Numato galimą sumanymo realizavimo seką bei rezultatą. Įvairiai varijuodamas spalvų, linijų bei formų junginiais ir deriniais, išryškindamas detales pasakoja apie patirtus išgyvenimus, matytus objektus, įsivaizduojamus įvykius, istorijas. Kurdamas bendrus darbus bando derinti savo sumanymus ir veiksmus su kitais. • Kūrybiškai panaudoja tradicines ir netradicines medžiagas, priemones, technikas sumanymui įgyvendinti. Bando kurti naudodamasis skaitmeninio piešimo ar kitomis kompiuterinėmis programomis, skaitmeninėmis priemonėmis.
--	-----------------	---

6.13. Estetinis suvokimas

Estetinio suvokimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- nusiteikimas grožio, meninės kūrybos potyriams bei džiaugsmui; aplinkos, žmonių santykių, meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajauta;
- jautrumas grožiui, meno raiškos priemonėms (spalvai, linijai, formai, judesiui, muzikos garsams ir kt.);
- jutiminių ir emocijų grožio išgyvenimų prisiminimas, apmąstymas ir dalijimasis su kitais.

	Žingsniai	Estetinio suvokimo srities pasiekimai
	1-asis	• Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia

	žingsnis	paliesti rankomis), kai yra emociškai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelėlių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.
	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. • Emociškai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelėlių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. • Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. • Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. • Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo išpūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėrašį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelėlių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrasi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. • Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. • Dalijasi išpūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba. • Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. • Pasakoja išpūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.
	Vertybinė nuostata	Domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūrinių, menine veikla.
	Esminis gebėjimas	Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūrinių, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais.
	7-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nori matyti ir kurti grožį aplinkoje, kūrybinėje ir kasdienėje veikloje. • Atpažįsta ir pasakoja apie muzikoje, šokyje, vaidinime, vizualiajame mene vaizduojamus gamtos, aplinkos, žmonių gyvenimo įvykius, objektus. Išsako samprotavimus apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, tautodailės kūrinių siužetą, vaizduojamų įvykių kaitą, veikėjams būdingus bruožus, kilusius vaizdinius, potyrius. • Pastebi, kas gražu, ir stengiasi tai panaudoti savo meninėje raiškoje.

	<ul style="list-style-type: none"> • Pasakoja, aiškina, ką pats sukūrė, kaip kūrė. Pasako, kurių kūrinių malonu klausyti ir žiūrėti, o kurių nesinori klausyti, nemalonu žiūrėti. Reiškia savo nuomonę, kodėl gražu. Domisi kitų kūrybinėmis idėjomis, sumanymais, geranoriškai juos komentuoja.
--	---

6.14. Iniciatyvumas ir atkaklumas

Iniciatyvumo ir atkaklumo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas pačiam susirasti veiklą ir ją turiningai plėtoti,
- gebėjimas ištraukti iš suaugusiojo pasiūlytą ugdymąsi skatinančią veiklą, susikoncentruoti ir išradingai ją plėtoti,
- gebėjimas susidoroti su kliūtimis siekiant sumanymų realizavimo.

	Žingsniai	Iniciatyvumo ir atkaklumo srities pasiekimai
1-3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. • Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškėdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti; išreikšdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. • Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. • Veiksmiais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūtis.
	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. • Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. • Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Kviečiant, sudominant ištraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. • Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. • Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. • Susidomėjęs ilgesniam laikui ištraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam ištraukti į jo paties sugalvotą veiklą. • Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti

		bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.
Vertybinių nuostata		Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.
Esminis gebėjimas		Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.
	7-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nusiteikęs pradėti, siūlyti naują veiklą, ją užbaigti, užmegzti naują draugystę, naują kontaktą su suaugusiais. • Savo iniciatyva pagal savo pomėgius, interesus pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja. • Nuo pradžios iki pabaigos gali atlikti ir nepatrauklią veiklą. • Palankiai priima iššūkius, bando pats įveikti kliūtis. • Kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

6.15. Tyrinėjimas

Tyrinėjimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- domėjimasis supančia aplinka,
- tyrinėjimas pasinaudojant įvairiais pojūčiais,
- atrastų, sužinotų dalykų aptarimas.

	Žingsniai	Tyrinėjimo srities pasiekimai
1-3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. • Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiai, garsai).
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. • Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksma prašo pakartoti daug kartų.
	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. • Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito, ar ne ir pan.).
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). • Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). • Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. • Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. • Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. • Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. • Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia

		<p>įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultata, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. • Stebėdamas fotografijas aiškina, kuo yra panašūs su savo artimaisiais, kuo skiriasi nuo jų. • Lygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.
Vertybė nuostata		Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.
Esminis gebėjimas		Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.
	7-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi gamtinės aplinkos tyrinėjimais (stebėjimais, bandymais). Siūlo idėjas, ką norėtų tyrinėti, išbandyti, pasirenka tai, kas labiausiai domina. • Suaugusiojo padedamas numato, ką reikės atlikti, pasiūlo, kokias priemones ir kaip galima panaudoti tyrinėjant, stebi ar bando, aptaria ir daro išvadas. Tai, ką sužinojo tyrinėdamas, susieja su tuo, ką jau žinojo, išsako savo abejones ir ką dar norėtų sužinoti. • Suaugusiojo padedamas atlieka paprastus artimiausios socialinės aplinkos, žmonių gyvenimo, darbo, kūrybos tyrinėjimus (stebi, klausia, nupiešia, nufotografuoja, ieško informacijos įvairiuose šaltiniuose). • Tyrinėjimams naudoja skaitmenines technologijas (kompiuterį, mobilųjį telefoną, fotoaparata ir kt.). • Tyrinėja susidomėjęs, atidžiai, stengiasi viską pastebėti. Samprotauja apie pastebėtas aplinkos objektų savybes, požymius, žmonių gyvenimo būdo bruožus, palygina, kritiškai vertina. • Atskiria dalis nuo visumos, sujungia dalis į visumą, sudaro sekas, grupuoja, klasifikuoja. Projektuoja, modeliuoja. • Tyrinėjimo rezultatus pavaizduoja piešiniu, nuotraukomis, nesudėtinga schema, pristato kitiems. Baigęs tyrinėjimą, aptaria, kaip pavyko viską atlikti, ką galima buvo daryti kitaip. • Stebėdamas ar vykdydamas bandymą stengiasi viską atlikti tvarkingai, laikytis sutartų taisyklių. Paaiškina, kad gamtą ar socialinę aplinką tyrinėti reikia atsargiai, nežalojant, neniokojant, nurodo, ko reikia saugotis gamtoje (neragauti nepažįstamų vaisių, uogų, neimti į rankas vabzdžių ir t. t.), buityje, gatvėje.

6.16. Problemų sprendimas

Problemų sprendimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- problemų atpažinimas, įžvelgimas,
- sprendimų, išeičių paieška ir tinkamiausio sprendimo pasirinkimas bei įgyvendinimas, pasekmių, panaudojus sprendimą, stebėjimas ir apmąstymas,
- mokymasis įveikti nesėkmes.

	Žingsniai	Meninės raiškos srities pasiekimai
┐	1-asis	• Pakartoja nepasisekusį veiksma, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą.

	žingsnis	Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos.
	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisėkus prašo suaugusiojo pagalbos.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Retsyškiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisėkus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Atpažįsta, su kokių sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisėkus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.
Vertybinių nuostatų		Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.
Esminis gebėjimas		Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.
	7-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> Sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas priima natūraliai, nusiteikęs juos įveikti. Ieškodamas, kaip susidoroti su sudėtinga veikla, kliūtimi ar problema, samprotauja apie sprendimus, jų pasekmes, pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų. Tariasi su kitais, drauge ieško išeities, siūlo ir priima pagalbą. Supranta ir pasako, ar problemą gali įveikti pats kartu su kitais vaikais, ar būtina suaugusiojo pagalba.

6.17. Kūrybiškumas

Kūrybiškumo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- domėjimasis naujais, nežinomais, sudėtingais dalykais;
- gebėjimas įžvelgti problemas, klausinėti, diskutuoti, įsivaizduoti, fantazuoti;
- gebėjimas ieškoti atsakymų, netikėtų idėjų, kurti variantus, savaip pertvarkyti, pritaikyti;
- drąsa veikti, daryti savaip.

	Žingsniai	Kūrybiškumo srities pasiekimai
1-3	1-asis žingsnis	• Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.
	2-asis žingsnis	• Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais.

	žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktų tyrinėjimui.
	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. • Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Išvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. • Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas. • Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. • Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. • Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. • Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu.
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. • Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. • Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. • Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.
Vertybinių nuostata		Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.
Esminis gebėjimas		Savitai reiškia savo išpūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.
	7-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Greitai pastebi ir renkasi tai, kas nauja, sudėtinga. • Išvelgia dar neišbandytas veiklos, saviraiškos galimybes, kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto. • Pasineria į kūrybos procesą, įsivaizduoja, fantazuoja, remiasi vidine nuojauta, turimas patirtis jungdamas į naujas idėjas, simbolius, naujus atlikimo būdus. • Pats ir kartu su kitais ieško atsakymų, netikėtų idėjų, savitų sprendimų, neįprastų medžiagų, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. • Nebijo daryti kitaip, būti kitoks, drąsiai, savitai eksperimentuoja.

6.18. Mokėjimas mokytis

Mokėjimo mokytis srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- numatymas, ko nori išmokti,
- aktyvus mokymasis,
- gebėjimas apmąstyti, ko išmoko.

	Žingsniai	Mokėjimo mokytis srities pasiekimai
1-3 metai	1-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ir susitapatina, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradedą tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.
	2-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Nori naujų išpūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Stebi ir mėgdžioja, klausia. • Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando

		pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.
	3-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. • Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. • Džiaugiasi tuo, ko išmoko.
4-6 metai	4-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Pasako, parodo, ką nori išmokti. • Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. • Pasako, ką veikė ir ką išmoko.
	5-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Norėdamas ką nors išmokti, pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. • Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina. • Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...
	6-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. • Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeldamas ir sprenddamas problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. • Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.
Vertybinių nuostatų		Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.
Esminis gebėjimas		Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.
	7-asis žingsnis	<ul style="list-style-type: none"> • Samprotauja apie mokymąsi mokykloje, išsako savo požiūrį į mokymąsi, jo prasmę. • Kelia nesudėtingus mokymosi tikslus ir numato, kaip jų sieks, samprotauja apie tai, kaip pavyko. • Kalba apie tai, kad daug sužinoti ir daug ko išmokti apie žmones, daiktus, gamtą galima klausinėjant, stebint aplinką, iš spaudos ir knygų, enciklopedijų, interneto, TV ir kt. • Savarankiškai susiranda nesudėtingą informaciją, klausinėja draugus, suaugusiuosius, kai reikia, prašo suaugusiųjų pagalbos. • Siūlo idėjas, ko ir kaip galima būtų mokytis kartu, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti. Mokosi iš kitų. • Apmąsto ir samprotauja, ko mokėsi, ką išmoko, ko dar norėtų išmokti.

VII. ŠEŠERIŲ METŲ VAIKO UGDYMO SI PASIEKIMAI

Šešerių metų vaiko ugdymosi pasiekimai numatyti tokie, kurie rodo galutinį kokybiško ikimokyklinio ugdymosi rezultatą, tai yra vaiko ugdymosi nuo gimimo iki šešerių metų pasiekimus. Jeigu vaikas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje yra įgijęs šiuos pasiekimus, tai rodo sėkmingą jo raidą ir gerą pasirengimą ugdytis pagal priešmokyklinio ugdymosi programą.

Kai kurie šešiametėiai gali būti pasiekę tik penktame ar ketvirtame žingsnyje numatytą ugdymosi rezultatą. Tokių atvejų ikimokyklinio ugdymo auklėtojai susirūpina: ką toliau daryti? Šiame etape, kaip ir ankstesniuose ugdymosi etapuose, tokių vaikų ugdymąsi priešmokyklinėje grupėje reikėtų individualizuoti, kad jie nuosekliai įgytų ir tobulintų ankstesniame žingsnyje

aprašytus gebėjimus. Planuojant tokio vaiko ugdymą atspirties taškas yra jo pasiekimai. Būtent jie diktuoja tolesnę vaiko ugdymo kryptį, o ugdymo tempą ir būdus parenka ikimokyklinio ugdymo auklėtojas, atsižvelgdamas į vaiko mąstymo, motorikos, suvokimo, kalbėjimo, emocijų ir kt. ypatumus. Svarbu atkreipti dėmesį, kad ženklai, keliantys susirūpinimą, reikalauja labiau individualizuoti ugdymo būdus. Auklėtojo parengti ugdymo metodai atliepia vaiko ugdymosi poreikius, yra tikimybė, kad vaiko gebėjimai pasivys bendraamžių gebėjimus, o mokykloje vaikas išvengs mokymosi sunkumų.

Lentelėje pateiktas šešerių metų vaiko ugdymosi pasiekimų sąvadas. Kiekvienoje iš 18 vaiko ugdymosi pasiekimų sričių pateikiamos vertybinės nuostatos ir gebėjimai, kuriuos vaikas turėtų įgyti iki šešerių metų. Tačiau, jeigu vaikas turi specialiųjų ugdymosi poreikių dėl fiziškai sąlygotų raidos, sensorinių, fizinių funkcijų ir kt. sveikatos sutrikimų ugdymo programos pritaikymo būtinybė išliks ir mokykloje. Esant specialiesiems ugdymosi poreikiams ikimokyklinio ugdymo auklėtoja kreipiasi į specialiuosius pedagogus, logopedus, kitus specialistus ir remiasi jų rekomendacijomis.

Vaiko ugdymosi pasiekimų sritis Pasiekimų apraše – tai vaiko ugdymuisi svarbi sritis, kurioje išskirta vertybinė nuostata ir esminis gebėjimas.

Vertybinė nuostata – tai ugdymo ir ugdymosi procese įgytas nusiteikimas, polinkis, požiūris, išreiškiantis vaiko santykį su savimi, su kitais ir su aplinka.

Esminis gebėjimas – tai nuo gimimo iki šešerių metų kiekvienoje iš ugdymosi pasiekimų sričių įgytas svarbiausias vaiko gebėjimas ką nors daryti, veikti, elgtis, kurti.

<p>3. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA <i>Vertybinė nuostata.</i> Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais. <i>Esminis gebėjimas.</i> Atpažįsta bei įvardija savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).</p>	<p>1. KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI <i>Vertybinė nuostata.</i> Norai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius. <i>Esminis gebėjimas.</i> Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojasi tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.</p>	<p>2. FIZINIS AKTYVUMAS <i>Vertybinė nuostata.</i> Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus. <i>Esminis gebėjimas.</i> Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.</p>	<p>14. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS <i>Vertybinė nuostata.</i> Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais. <i>Esminis gebėjimas.</i> Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.</p>
<p>4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ <i>Vertybinė nuostata.</i> Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį. <i>Esminis gebėjimas.</i></p>	<p>12. MENINĖ RAIŠKA <i>Vertybinė nuostata.</i> Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje. <i>Esminis gebėjimas.</i></p>	<p>13. ESTETINIS SUVOKIMAS <i>Vertybinė nuostata.</i> Domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla. <i>Esminis gebėjimas.</i></p>	<p>17. KŪRYBIŠKUMAS <i>Vertybinė nuostata.</i> Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.</p>

<p>Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (sivaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.</p>	<p>Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje</p>	<p>Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.</p>	<p><i>Esminis gebėjimas.</i> Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.</p>
<p>5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA <i>Vertybinė nuostata.</i> Save vertina teigiamai. <i>Esminis gebėjimas.</i> Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais</p>			<p>16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS <i>Vertybinė nuostata.</i> Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti. <i>Esminis gebėjimas.</i> Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes</p>
<p>6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS <i>Vertybinė nuostata.</i> Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais. <i>Esminis gebėjimas.</i></p>	<p>8. SAKY TINĖ KALBA <i>Vertybinė nuostata.</i> Nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.</p>		

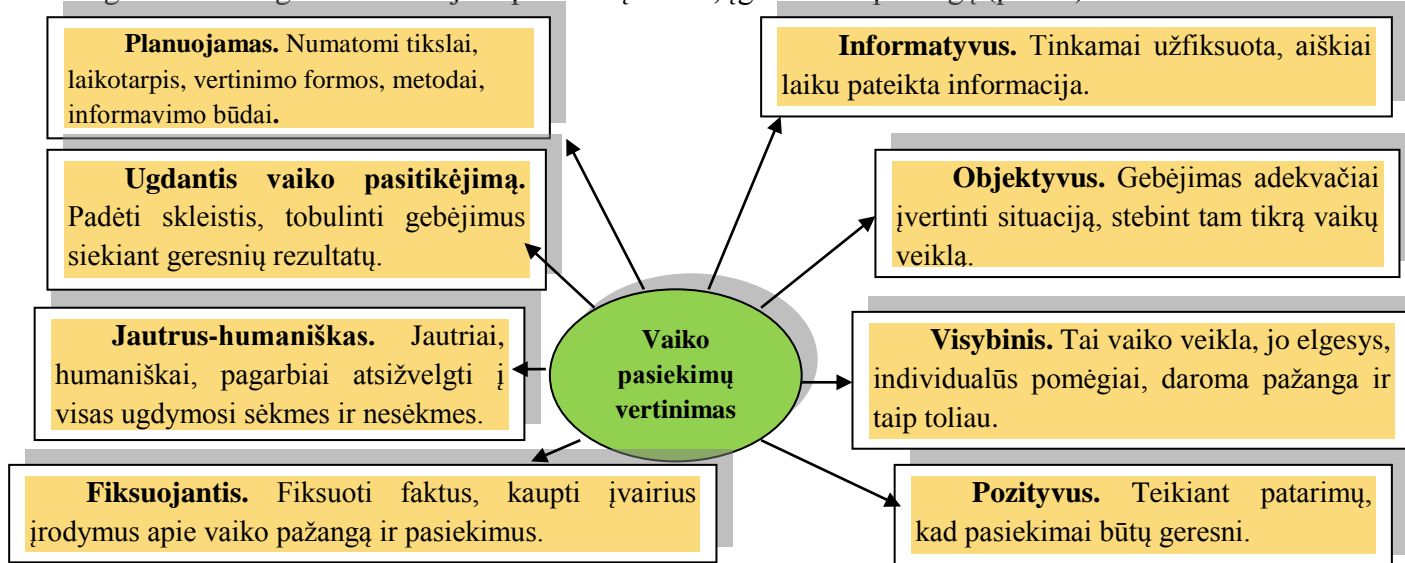
Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.	<i>Esminis gebėjimas.</i> Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.		
--	--	--	--

VIII. VAIKŲ UGDYMO SI IR PAŽANGOS PASIEKIMŲ VERTINIMAS

8.1. Vertinimo paskirtis

Įstaigoje sukurta ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų vertinimo sistema, kurią sudaro šios vaiko gebėjimų vertinimo sritys: sveikatos saugojimas ir socialiniai įgūdžiai, fizinis pasirėngimas ir gebėjimai, pažinimas, kalbas ir komunikavimas bei meniniai gebėjimai.

Pasiekimai – tai įgyti gebėjimai socialinėje, kalbos ir komunikavimo, pažinimo, sveikatos saugojimo ir meninio ugdymo srityse. Pasiekimų vertinimo tikslas – nustatyti esamus ugdytinių gebėjimus bei numatyti tolesnio ugdymosi gaires. Tai prasminga ir būtina pedagogų kasdieninė praktinė veikla. Vaiko vertinimas padeda pedagogams tikslingai planuoti, siekiant kiekvieno ugdytinio individualios pažangos. Numatyti, ką ir kaip reikia tobulinti, aptarti vaiko ugdymosi poreikius, interesus, charakterio ypatumus, pomėgius, kultūrinius skirtumus. Apmąstyti tikslus ir uždavinius, planuoti ugdymo perspektyvas kiekvienam vaikui, koreguoti ugdymo planus, informuoti vaiko tėvus. Vertinimas – ugdomojo proceso dalis, kurio metu numatome ugdymo proceso metodus, etapus, informavimo apie vaiko pasiekimus būdus, formas, laikotarpius. Vertindami, stebėdami, dokumentuodami, analizuodami ir apžvelgdami vaikų veiklą – pedagogai gauna naudingos informacijos apie vaikų žinias, įgūdžius ir pažangą (pav. 6).

6 pav. Vaiko pasiekimų vertinimas

Vaikų vertinimas – tai realus vaiko individualių gebėjimų, pasiekimų nustatymas. Pasiekimų vertinimo mokslo metų pradžioje tikslas – nustatyti realius vaiko gebėjimus ir patirtį bei numatyti tolesnio jo ugdymo gaires siekiant ugdymo pažangos. Vertinimas mokslo metų pabaigoje – nustatyti kiekvieno vaiko individualią pažangą.

Vaikų vertinimas atliekamas du kartus metuose (mokslo metų pradžioje ir pabaigoje). Jį atlieka grupės auklėtojos. Apie ugdymo pažangą auklėtojos informuoja bendruomenę mokslo metų pabaigoje mokytojų tarybos posėdžių metu.

Vaiko pasiekimų vertinimas – tai būdas padedantis sekti vaiko keitimąsi. Vertinimo tikslai:

- duomenų rinkimas apie vaiko ypatumus, poreikius, interesus, ugdymosi stilių, pomėgius, esamą gebėjimų lygį, specialiuosius poreikius;
- ugdymo proceso individualizavimas;
- mokytojo darbo metodų, būdų efektyvumo įsivertinimas ir tobulinimas;
- ugdymo proceso planavimas;
- tėvų informavimas, šeimos įtraukimas į tolimesnių vaiko ugdymosi gairių numatymą.

Pasiekimų apraše pateikti ikimokyklinio amžiaus pasiekimai yra visų vaikų ugdymosi gairės. Savitai besivystančių vaikų ugdymasis skirsis įgyjamo gebėjimo lygiu ir laiku, reikalingu tam gebėjimui įgyti.

Ikimokyklinio amžiaus vaiko, kurio ugdymasis skiriasi nuo daugumos bendraamžių, ugdymo tikslas iš esmės yra toks pat, kaip ir bet kurio kito vaiko. Tai reiškia, kad planuojant tokio vaiko ugdymąsi, pirmiausia įvertinti turimus vaiko gebėjimus, nuostatas, žinias, bei numatyti tolesnio vaiko ugdymo galimybes. Jei vaiko ugdymosi pasiekimai atsilieka arba žymiai skiriasi nuo bendraamžių, reikėtų žiūrėti į lentelę „Ženkilai, išspėjantys apie poreikį pritaikyti ugdymo procesą“.

8.2. Ženkilai, išspėjantys apie poreikį pritaikyti ugdymo procesą

Amžius	Ženkilai
1,5 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai nevaikšto. • Žaisdamas netyrinėja daiktų, tik jais manipuliuoja, deda juos į burną. • Nemėgsta būti artimųjų apkabinamas, glaudžiamas – priešinasi, traukiasi. • Nemėgdžioja kito žaidžiančio vaiko judesių. • Neparodo paveikslėlių knygoje įprastų daiktų, kai kas nors juos įvardija. • Kalbinamas nerodo emocijų arba, priešingai, susierzina, nesišypso. • Blogai girdi ar mato.
2 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Vis dar vaikšto netvirtai, nors pradėjo vaikščioti prieš 6 ar daugiau mėnesių. • Negeba parodyti pagrindinių namų apyvokos daiktų ir svarbiausių kūno dalių. • Nevykdo vieno veiksmo nurodymų (pvz., „Prašau paduoti kaladėlę“). • Nevartoja gestų arba kalbos, norėdamas atkreipti dėmesį į daiktą ar veiksmą. • „Neįgarsina“ savo norų bent vienu savitu žodžiu ar dvių žodžių junginiais.
	<ul style="list-style-type: none"> • Nežaidžia jokių imitacinių žaidimų. • Nemėgdžioja suaugusiųjų veiksmų (pvz., neima iš spintelės indų, nesiekia maišyti tešlos kartu su mama). • Neatsiliepia į savo vardą atsisukdamas. • Netyrinėja aplinkos ir ja nesidomi. • Blogai girdi ar mato.
3 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Dažnai griūva ir (ar) sunkiai (įsikibęs, neužtikrintai) lipa laiptais. • Nerangiai manipuliuoja smulkiais daiktais. • Nesupranta įprastų kasdienių prašymų (pvz., „Padėk batukus į vietą“).

Amžius	Ženkilai
3 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbėdamas nevartoja 2–3 žodžių sakinių (pvz., vietoj „noriu pieno“ sako „pieno“). • Nesidomi kitais vaikais. • Nedalyvauja imitaciniuose žaidimuose. • Savarankiškai nenusivelka atsagstyto švarkelio ar paltuko. • Vis dar šlapinasi į kelnytes, nors buvo mokomas sėsti ant puoduko. • Kalbėdamas nereguliuoja balso stiprumo (kalba pernelyg garsiai arba pernelyg tyliai, nepriklausomai nuo situacijos). • Blogai girdi ar mato.
4 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Nerangiai juda ir manipuliuoja paprastais įrankiais, pvz., šaukštu, šakute ir pan. • Sunkiai vykdo žodinius nurodymus. • Kalba neaiški ir ją sunku suprasti. • Demonstruoja ypatingą užsispyrimą, kuris gali pereiti net į agresyvų elgesį. • Vis dar labai verkia ir stveriasi už tėvų ar globėjų, kai šie nori išeiti. • Nesidomi žaidimais su kitais vaikais ir žaidžia vienas. • Žaisdamas grupiniame žaidime vadovaujant vyresniesiems vaikams ar suaugusiems nesilaiko taisyklių. • Nesisaugo aplinkoje esančių kliūčių (aštrų kampų, atvirų laiptų). • Negeba įvykdyti dviejų veiksmų nurodymo (pvz., „Prašu paimti puoduką ir pastatyti ant stalo“). • Nesudeda paveikslėlio iš 2 dalių. • Negeba nubrėžti linijos pagal pavyzdį. • Blogai girdi ar mato.
5 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Juda nerangiai: klumpa, griūva, neišlaiko pusiausvyros ir pan. • Nerangiai naudojami pieštuku ir kasdieniais buities įrankiais. • Dažnai ar nuolat elgiasi agresyviai. • Pernelyg drovus, baukštus ar emociškai labilus (nuolat besikeičiančios, ne visada adekvačios emocijos). • Nei namuose, nei darželyje nevykdo nurodymų. • Lyginant su kitais vaikais, lengvai išsiblaško ir sunkiai sukaupia dėmesį. • Mažai domisi kitų vaikų žaidimais ir prie jų nesijungia. • Negali susieti paprastų pavienių įvykių (nesuvokia priežasties-pasekmės ryšio). • Nekalba sudėtiniais sakiniais. • Kalba sunkiai suprantama dėl neaiškios tarties ar netaisyklingos gramatinės struktūros. • Sunkiai supranta ir įsimena sąvokas. • Visai nevartoja apibendrinamųjų žodžių („žaislai“, „gyvuliukai“). • Nesuvokia priežasties ir pasekmės ryšio: neatsako į klausimą „kodėl“ apie nesudėtingus įvykius. • Nesudeda paveikslėlio iš 3–4 dalių. • Blogai mato ar girdi.

Amžius	Ženkilai
6 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> • Sunkiai eina ištisine linija. • Nelipa laiptais. • Paklaustas nepasako apie savo jausmus (linksma, pykstu, liūdna). • Žaisdamas nemėgdžioja suaugusiųjų veiksmų („... taip kaip tėvelis“, „... taip kaip mamytė“). • Nesuranda sau užsiėmimų. • Nenumato galimų pavojų (pvz., nesustoja prie gatvės prieš ją pereidamas, nesisaugo atvažiuojančio transporto). • Nerūšiuoja daiktų pagal vieną požymį. • Nepasako savaitės dienų, nors buvo to mokomas. • Nenusako paprastų veiksmų sekos. • Paveikslėlyje neranda nelogiškumo (pvz., vasarą vaikai leidžiasi nuo kalnelio rogutėmis). • Negeba papasakoti paprastų kasdienių įvykių. • Blogai girdi ar mato.

Lentelėje pateikti susirūpinimą keliančių ženklų aprašymai, kurie padės pedagogui kuo anksčiau pastebėti sunkumų patiriančius vaikus.

Vienas ar kitas nerimą keliantis požymis gali signalizuoti apie skirtingus raidos sutrikimus. Ikimokyklinio ugdymo auklėtojo pastebėti požymiai tai yra ženklas, kad vaikas gali turėti specialiųjų ugdymosi poreikių dėl raidos sutrikimų ar kitų priežasčių. Šiuo atveju, kai ikimokyklinio ugdymo auklėtojai, kad dirba su savitai besivystančiu arba specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiu vaiku, nedaro pažangos, nuo bendraamžių atsilieka savo gebėjimais arba juos demonstruoja savitai, būtina kreiptis į specialųjį pedagogą, logopedą ar į ugdymo įstaigos Vaiko gerovės komisiją. Svarbu informuoti vaiko tėvus, kad kilus klausimams dėl vaiko ugdymosi jie taip pat gali kreiptis į minėtąją komisiją ir į Pedagoginę psichologinę tarnybą. Tai atvejais, kai vaiko raidos skirtumai yra ypač ryškūs ir trukdo sėkmingam vaiko ugdymuisi, dėl specialiųjų ugdymosi poreikių nustatymo ir specialiosios pedagoginės pagalbos skyrimo reikėtų kreiptis nedelsiant į Vaiko gerovės komisiją.

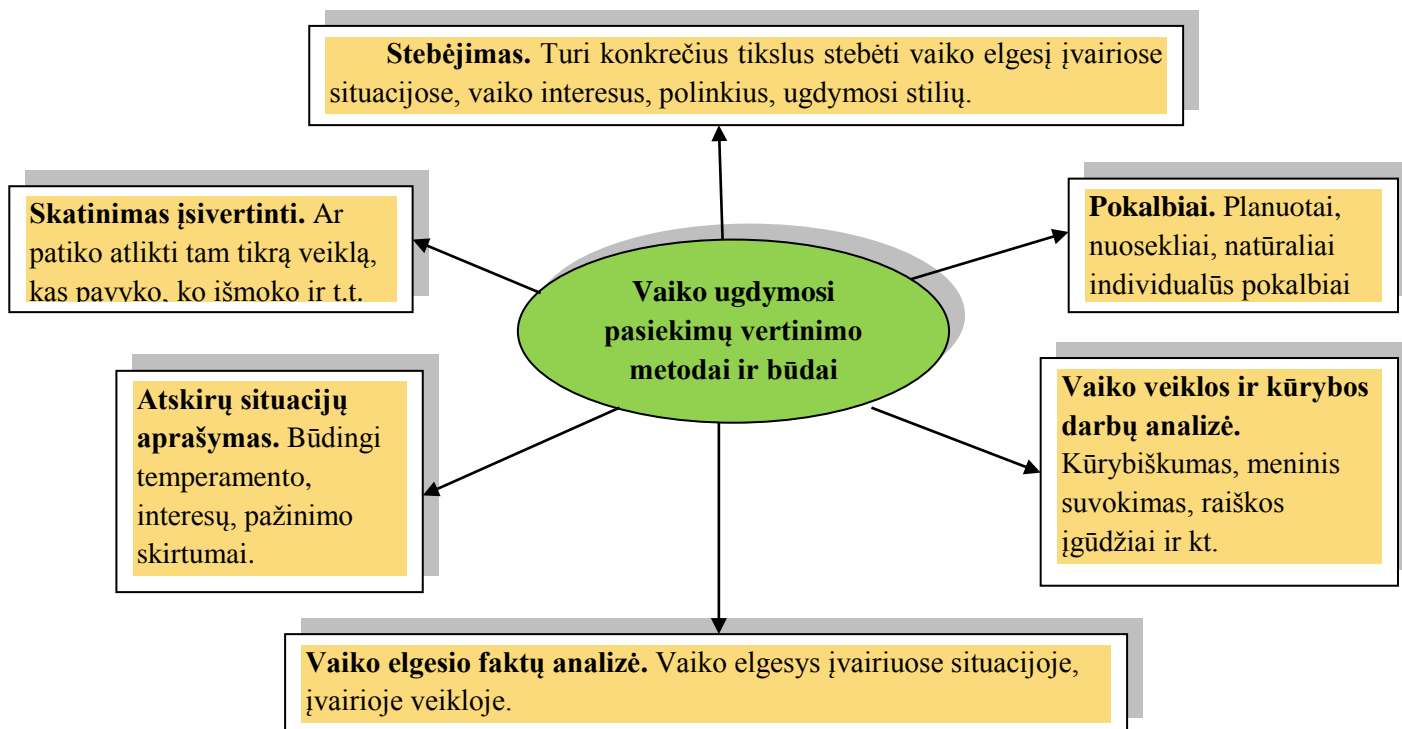
Labai svarbu pastebėti, fiksuoti menkiausią vaiko pažangą, informuoti tėvus, kurie geriausiai pažįsta savo vaiką. Suderinti su tėvais ugdymo tikslus ir metodus. Kreiptis konsultacijos į įstaigos specialistus, pasitarti dėl tolesnių veiksmų dėl vaiko ugdymosi poreikių tenkinimo. Laiku suteikta kvalifikuota pagalba gali padėti vaikui išvengti tolesnių problemų mokantis mokykloje.

8.3. Vertinimo metodai, informacijos vertinimas ir kaupimas

Vaiko pažangos vertinime dalyvauja grupės auklėtojos, joms talkina įstaigoje dirbantys specialistai (logopedas, specialusis pedagogas, meninio ugdymo mokytojas, judesio korekcijos mokytojas, plaukimo instruktorius), tėvai. Tėvams suteikiama prieinama aiški ir išsami informacija apie vertinimo procedūras, laikomasi konfidencialumo ir nešališkumo principų. Labai svarbus paties vaiko dalyvavimas jo pasiekimų vertinime, kai vaikas iš darbėlių piešinių, filmuotos medžiagos mato savo pažangą, aptaria ją kartu su grupės auklėtoja, draugais. Tai ugdo jo atsakomybės jausmą, pasitikėjimą savo jėgomis, didina savivertę, padeda suvokti savo galimybes, pažangą ir tuo didžiuotis, didina ugdymo motyvaciją. Vaikų ugdymo pasiekimai vertinami taikant šiuos metodus (7 pav.):

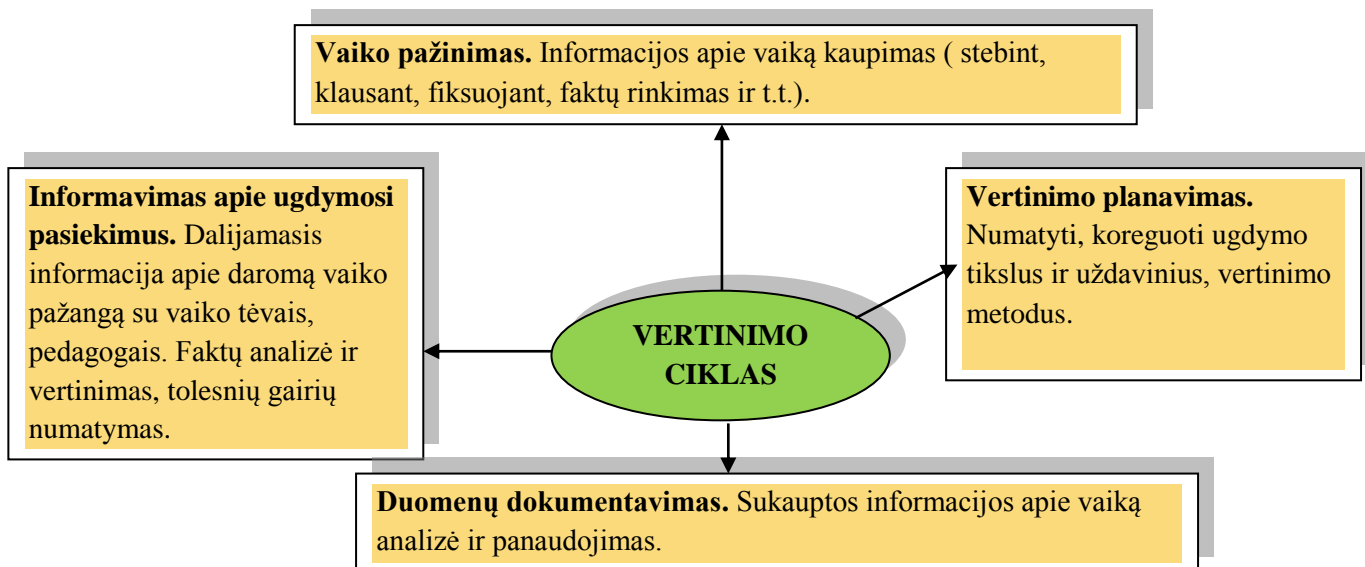
- vaiko stebėjimą;
- pokalbis su vaiku;
- pokalbis su vaiko tėvais;
- vaiko veiklos produkto analizė;

- vaiko kalbos analize.

7 pav. Vaiko ugdymosi pasiekimų vertinimo metodai ir būdai

Ikimokyklinio amžiaus vaiko vertinimo sistema apima sveikatos saugojimą, socialinius įgūdžius, kalbą ir komunikavimą, pažinimo proceso vystymąsi bei meninę kompetenciją. Siekiant geriau pažinti vaiką bei užtikrinti globą ugdymo įstaigoje bei šeimos tęstinumą vertinama kiekvieno naujai atvykusio vaiko adaptacija nepriklausomai nuo amžiaus. Šiame etape labai svarbus vaiko stebėjimas, pokalbiai su tėvais (globėjais), padedantis sužinoti iš kokios aplinkos vaikas atėjęs ir kokie jo šeimos prioritetais (8 pav.).

8 pav. Vertinimo ciklas

Siekiant sisteminti ir dokumentuoti vaikų pažangą rengiami individualūs vaikų pasiekimų aplankai, kuriuose saugojami piešiniai, lankstinukai, aplikacijos, raidžių ar skaičių elementai,

žodinė kūryba, vaikų samprotavimai, kūrybos knygelės, pratybų sąsiuvinukai ir kt. Vaiko aplanke kaupiami jo stebėjimo duomenys. Auklėtojos užrašai apie vaiko emocinę būseną, judėseną, pažinimo ypatumus, kalbą, žaidimus, elgesį ir kt. Vaikų pasiekimai, įgyvendinant ugdymo turinio tikslus, atsispindi auklėtojų savaitės veiklos apmąstymuose. Šiais duomenimis auklėtoja remiasi, planuodama ugdymo procesą, individualizuodama veiklą, keldama ugdymo tikslus, numatydama darbo metodus ir kt. Siekiant priešmokyklinio ir ikimokyklinio ugdymo programų dermės, ikimokyklinio ugdymo pedagogas perduoda vaiko pasiekimų aplanką priešmokyklinio ugdymo pedagogui. Vaikų pasiekimų tyrimai yra konfidencialūs, apie juos žino tyrime dalyvavę specialistai, vaiko tėvai. Pasiekimų vertinimo sistema gali būti tobulinama, vertinimo kriterijai keičiami ar papildomi.

Ugdydami vaiką pagal ikimokyklinio ugdymo programą, kad jis augtų sveikas, orus, bendraujantis, smalsus, kuriantis, sėkmingai besiuogdantis. Nepaisant sąlyginio ugdymosi pasiekimų sričių jungimui į grupes, kiekviena ugdymosi pasiekimų sritis prisideda prie visų lūkesčių siekio, nes vaiko žinių ir supratimų, gebėjimų ir nuostatų ugdymasis yra integralus ir visuminis. Svarbiausi ikimokyklinio ugdymo lūkesčiai atitinka tokias kompetencijas:

- socialinę;
- sveikatos saugojimo ir stiprinimo;
- komunikavimo;
- pažinimo;
- meninę.

Pedagogas turi atpažinti ir įvertinti jau turimą vaiko patirtį, išvelgti jų atskleidžiamus konkrečius gebėjimus.

8.4. Vaikų ugdymosi pasiekimų analizės būdai

Grupėje dirbančios ikimokyklinio ugdymo auklėtojos kartu planuoja ugdomąją veiklą. Duomenis apie vaikų ugdymąsi žymi tuose pačiuose grupės užrašuose. Dalis informacijos užrašoma ir saugoma užrašuose, segtuvuose (pedagogų pastabos, įvairių tyrimų grafikai, vaikų darbėlių ar jų fragmentų pavyzdžiai ir kt.), dalis – skaitmeniniame archyve (nuotraukos, filmuota medžiaga, pasiekimų analizės duomenys).

Grupėje dirbančios ikimokyklinio ugdymo auklėtojos susitaria, kokios informacijos apie kuriuos vaikų ugdymosi pasiekimus joms reikia, kokią medžiagą susidės į užrašus. Vienose grupėse daromi „Pasiekimų sąvadai“ iš Pasiekimų aprašo, kitose naudojamos visu Pasiekimų aprašu ir jame pasižymimi siekiami pasiekimų žingsniai.

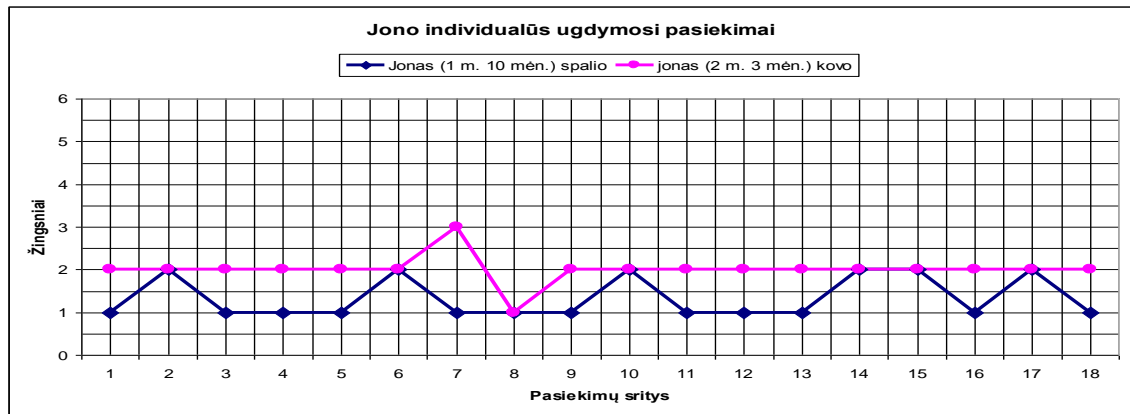
Šiame priede pateikiami individualaus vaiko ir mišrios vaikų grupės duomenų analizės pavyzdžiai.

Surinkti duomenys apie vaikų ugdymosi pasiekimus analizuojami 2 kartus per mokslo metus: spalio ir kovo mėnesiais, pasitelkiant tyrimo medžiagą. Vaikai stebimi po vasaros atostogų iki spalio vidurio ir pažymimi tuo metu užfiksuoti vaikų ugdymosi pasiekimų žingsniai. Antrą kartą analizuojama kovo mėnesį. Kovo mėnuo pasirinktas, kad būtų pakankamai laiko iki vasaros atostogų koreguoti ugdymo procesą.

Individualiai vaiko pažangai analizuoti (pasirinktinai) naudojamos linijinės diagramos, voratinklis. Visos grupės vaikų duomenų analizei naudojamos (pasirinktinai) stulpelinės diagramos, lentelės. Diagramos vaizdžiai parodo vaiko kiekvienos srities pažangą. Naudodamosios diagramų duomenimis ikimokyklinio ugdymo auklėtojos kryptingai planuoja ir organizuoja vaikų ugdymą. Diagramos padeda išryškinti ugdymosi pasiekimų sritis, kurioms reikia skirti daugiau dėmesio, jose atsispindi vaikų individualūs pasiekimai.

Diagramos gali būti daromos ranka popieriuje arba kompiuteryje naudojant *Microsoft Office Excel* programą.

Individualios vaiko ugdymosi pažangos analizė. Duomenys renkami įvairiais būdais: stebėjimo užrašai, nuotraukos, vaikų darbeliai. Auklėtojos iš įvairių turimų duomenų nustato kiekvienoje srityje ugdymosi tą pasiekimų žingsnį, kurį pasiekė vaikas. Lape pažymėjus pasiektus žingsnius visose vaiko ugdymosi pasiekimų srityse yra braižoma linijinė diagrama. Tame pačiame lape gali būti braižoma tiek diagramų, kiek kartų pagal ugdymo įstaigos susitarimą vykdoma vaiko ugdymosi pasiekimų duomenų analizė. Pavyzdyje „Vaiko individualūs ugdymosi pasiekimai“ viena diagrama braižoma mokslo metų pradžioje (spalio mėn.), o kita – kovo mėn. Skirtingu laiku braižoma diagrama parodo vaiko ugdymąsi ir suteikia auklėtojoms informacijos, į ką atkreipti dėmesį planuojant ugdomąją veiklą. Pagal reikalą gali būti atliekama ir tarpinė vaiko ugdymosi pažangos analizė (9 pav.).

9 pav. Jono individualūs ugdymosi pasiekimai

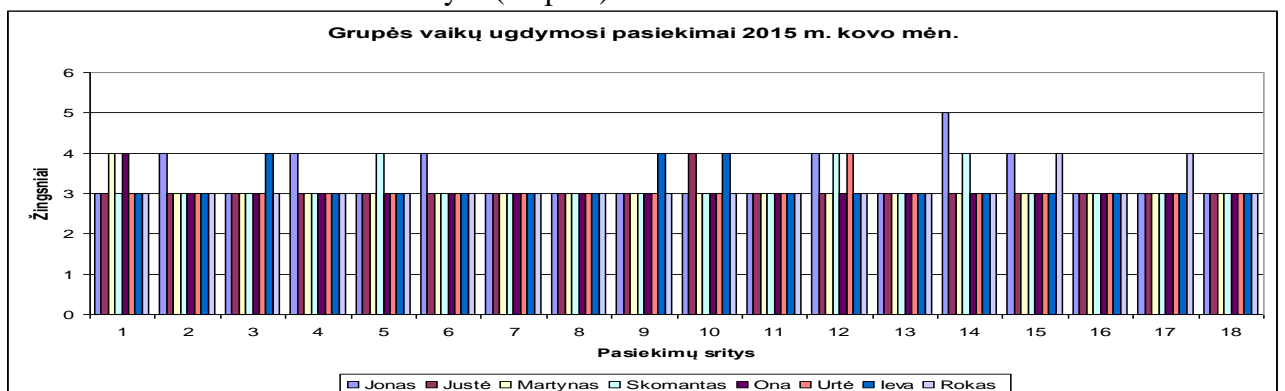
Būtina remtis susiformavusiais vaiko gebėjimais ir skatinti plačiau susiformavusių gebėjimų raidą (H. Gardnerio intelekto teorija). Individualizuojant ugdymą pedagogui svarbu žinoti ką kiekvienas vaikas geba atlikti savarankiškai ir ten suteikti jam laisvę, o ką galėtų atlikti suaugusiojo padedamas – pasiūlyti savo paramą, padėti susidaryti savitą patirties kaupimo stilių.

Ugdymo individualizavimui būtina:

- pažinti vaiką, jo individualybę;
- atsižvelgiant į vaiko individualumą, pritaikyti jam ugdymosi procesą;
- įvertinti ugdymosi sėkmę.

Informacija apibendrinama ir pateikiama tėvams. Informaciją aptarti ir išanalizuoti su šeimos nariais, laikytis konfidencialumo, numatyti tolesnę vaiko ugdymosi perspektyvą.

Grupės vaikų ugdymosi pasiekimų analizė. Grupės vaikų ugdymosi pasiekimų analizei naudojamos stulpelinės diagramos. Pavyzdyje „Grupės vaikų ugdymosi pasiekimai“ aiškiai matyti kiekvienos vaiko ugdymosi pasiekimų sritys pasiekimai. Ant X skalės surašomi pasiekimai, ant Y – žingsniai. Kiekvienam grupės vaikui suteikiama skirtinga spalva. Vaikai panašaus amžiaus. Pasiekimų skalėje pažymimas pasiektas ugdymosi pasiekimų žingsnis. Diagramoje matyti, kuriems vaikams itin sekasi tam tikrose srityse (10 pav.).

10 pav. Grupės vaikų ugdymosi pasiekimai 2015 m. kovo mėn.

XI. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

Ikimokyklinio ugdymo programa „Eglynėlis“ (2015) suprantama kaip visuma, siekiant vaikų ugdymo kokybės bei tikslesnės kiekvieno vaiko pažangos. Programoje pateikti konkretūs žingsniai, kurie padeda palyginti vaikų ugdymosi rezultatus, numatyti programos rezultatų tobulinimo būdus, ko ketiname pasiekti, įgyvendinant įstaigos ikimokyklinio ugdymo programą. Svarbiausias ikimokyklinio ugdymo tikslas yra brandinti vaiko asmenybę, nustatyti vaikų ugdymosi rezultatus.

Ikimokyklinio ugdymo programa „Eglynėlis“ (2015) kuria galimybes ikimokyklinį ugdymą vykdančios bendruomenės – ikimokyklinio ugdymo auklėtojai ir kiti pedagogai, švietimo pagalbos specialistai, vadovai, vaikai, tėvai – kartu su socialiniais partneriais susitarti dėl vaikų ugdymo ir ugdymosi kokybės. Bendromis pastangomis užtikrinti gerus ugdymosi rezultatus kiekvienam vaikui.

Ikimokyklinio ugdymosi programa „Eglynėlis“ užtikrina dermę tarp ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo tikslų bei uždavinių, ugdymosi rezultatų, ugdymo turinio, formų bei būdų. Programa skirta ikimokyklinio ugdymo auklėtojoms, švietimo pagalbos specialistams, įstaigos vadovams, tėvams.

X. NAUDOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. Andrijauskas A., Grožis ir menas. Estetikos ir meno filosofijos idėjų istorija (Rytai-Vakarai), Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1996.
2. Ankstyvasis vaikų ugdymas ir rūpyba Europoje: socialinio ir kultūrinio nelygiateisiškumo problemų sprendimas. Europos Komisija. Dokumentą paskelbė ES Švietimo, garso bei vaizdo ir kultūros vykdomoji agentūra (angl. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA P9 Eurydice), Briuselis, 2009.
Prieiga internetu:
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/098LT.pdf.
3. Ankstyvojo ugdymo vadovas: tėvams, globėjams, pedagogams: vaikas iki trejų metų. Sud. O. Monkevičienė, Vilnius: Minklės leidyba, 2001.
4. Etninės kultūros ugdymo metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams, 2011.
Prieiga internetu:
<http://www.upc.smm.lt/ugdymas/ikimokyklinis/medziaga.php>.
5. Informavimas apie ikimokyklinį, priešmokyklinį ugdymą ir švietimo pagarbą, Šiauliai: leidykla Lucilijus, 2009.
6. Inkluzinis ugdymas ir komandinė pagalba mokiniui. Metodinės rekomendacijos mokytojams, švietimo pagalbos teikėjams. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras, 2011.
7. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, Klaipėda: Baltic Printing Hause, 2015.
Prieiga internetu:
http://www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir795/dir39/dir1/1_0.php.
8. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. ŠMM, 2015, ISBN 978-609-460-102-4.
Prieiga internetu:
http://issuu.com/ikimokyklinis/docs/knyga_-_rekomendacijos.
9. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo dermė. Tyrimo ataskaita, 2012.
Prieiga internetu:
http://www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir574/dir28/dir1/15_0.php.
10. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo turinio ir jo įgyvendinimo kokybės analizė. Tyrimo ataskaita, 2009 11 05.
Prieiga internetu:
<http://www.upc.smm.lt/projektai/pletra/Tyrimai/VPU%20tyrimo%20ataskaita/ikimokyklinio,%20priesmokyklinio%20ugdymo%20turinio%20ir%20jo%20%20igyvendinimo%20kokybes%20analize%20Tyrimai%20ataskaita%202009%2011%2005.pdf>.
11. Ikimokyklinio ugdymo kokybė. Švietimo problemos analizė, ŠMM, 2012, rugsėjis Nr. 13(77), ISSN 1822-4156.4.
12. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012.
Prieiga internetu:
www.Lietuva2030.lt
13. Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. XII-745 „Dėl Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategijos patvirtinimo“.
Prieiga internetu:
<https://www.e-tar.lt/potal/legalACT.html?documentId=b1fb6cc089d911e397b5c02d3197f382>.
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimas Nr. 184 „Dėl vaiko gerovės valstybinės politikos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2005-2012 metų plano patvirtinimo“.
Prieiga internetu:
www.smm.lt/ugdymas/ikimokyklinis.aprasas.

15. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. V-1795 „Dėl Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Prieiga internetu:

http://www3ilr.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=408141&p_query=&p_tr2=.

16. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. balandžio 26 d. įsakymas Nr. V-735/A1-208. „Dėl Privalomo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Prieiga internetu:

http://www3ilr.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=423753&p_query=&p_tr2=2.

17. Maceina A., Tautinis auklėjimas, Kaunas: Šviesa, 1991.

18. Metodinis leidinys priešmokyklinio ugdymo pedagogams, parengė O. Monkevičienė ir kt., Klaipėda: Klaipėdos banga, 2011.

19. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti, Vilnius: ŠAC, 2006.

20. Szarkowicz D., Stebėjimas ir refleksija vaikystėje, Klaipėda: Žemaitijos spauda, 2010.

21. Vaiko teisių konvencija.

Prieiga internetu:

http://www3ilr.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19848&p_query=&p_tr2=2.

22. Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija. 2013.

Prieiga internetu:

<https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=b1fb6cc089d911e397b5c02d3197f382>.

23. Vilkelienė A., Ypating7j7 vaik7 integruotas muzikinis ugdymas, Vilnius: Kronta, 2003.

24. Šalkauskis S., Rinktiniai raštai. I knyga. Vilnius: Leidybos centras, 1992.

PRITARTA

Šiaulių r. Kuršėnų lopšelio-darželio „Eglutė“ tarybos

2015 m. spalio 8 d. posėdžio nutarimu

protokoliniu nutarimu (protokolas Nr. 3)

PRIEDAI

1 priedas

**ŠIAULIŲ R. KURŠĖNŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „EGLUTĖ“
IKIMOKYKLINIO UGDYMO
VAIKŲ UGDOMOSIOS VEIKLOS PLANAS**

Data:**Vaikų amžius:****Tema****Vaikų gebėjimų pasiekimų sritys:**

Galutinis vaiko pasiekimų rezultatas-uždavinys (ugdymosi pasiekimai)	Galimos veiklos, kurios veda galutinio vaiko pasiekimų rezultato link	Priemonės

--	--	--

VAIKŲ UGDOMOSIOS VEIKLOS PLANAS**Veiklos sritys:****Uždaviniai:****Data:**

Vaikų veikla	Tarpinis vaikų pasiekimų rezultatas veikloje, kuris vestų į galutinį rezultatą	Laukiamas rezultatas pasiekus uždavinį
Individuali veikla		
Veikla grupelėmis		

Vaikų veikla	Tarpinis vaikų pasiekimų rezultatas veikloje, kuris vestų į galutinį rezultatą	Laukiamas rezultatas pasiekus uždavinį
Veikla visai grupei		
Tėvų, kitų darželio pedagogų, specialistų pasiūlymai, pagalba vaikų veiklai		
Savaitės refleksija		